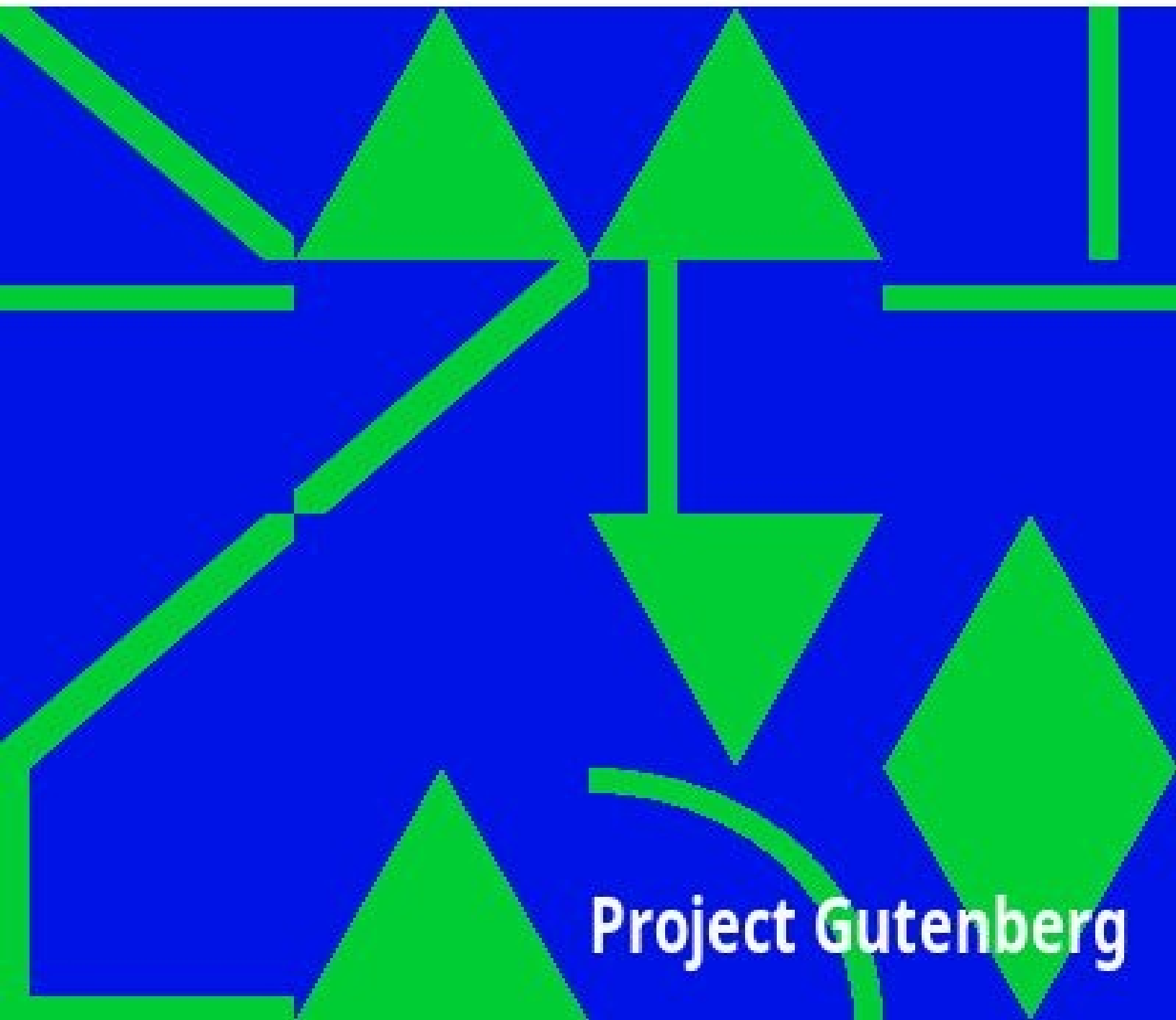


Maahengen salaisuus

Tohtori salapoliisina

Valter Juva

The background of the lower half of the image is a solid blue color. Overlaid on this are several large, stylized green geometric shapes. These include triangles of various sizes and orientations, some pointing upwards and some downwards. There are also lines and a diamond shape. The shapes are arranged in a way that they appear to be part of a larger, abstract design.

Project Gutenberg

The Project Gutenberg EBook of Maahengen salaisuus, by Valter Henrik Juvelius

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

Title: Maahengen salaisuus Tohtori salapoliisina

Author: Valter Henrik Juvelius

Release Date: September 7, 2005 [EBook #16668]

Language: Finnish

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK MAAHENGEN
SALAISUUS ***

Produced by Matti Järvinen, Tuija Lindholm and Distributed Proofreaders Europe.

MAAHENGEN SALAISUUS

TOHTORI SALAPOLIISINA

Kirjoittanut
Heikki Kenttä [Valter Juva]

Ensimmäisen kerran julkaissut
Kustannusosakeyhtiö Otava 1915.

1.

Olin kaiken kesää viipynyt Helsingissä fysikaalisia ja kemiallisia tutkimuksiani varten, kun heinäkuun loppupuolella sain ystävällisen kutsun tulla sorsanajoon Savoon, tilanomistaja O. E. Malmfeltin suureen kartanoon. Pitkä, ruohoinen lahdenpohjukka, kaisloineen ja rantakortteineen pistäytyy Holman ja Lahisten kartanoiden väliin. Jo viime kesänä vietin toista viikkoa Holmassa ja opin pitämään arvossa näitä erinomaisia sorsamaita.

Isäni ja Malmfelt olivat aikoinaan olleet hyviä ystäviä. Setä Malmfeltilla oli tytär, Signe, johon olin tutustunut jo edellisenä talvena Helsingissä. — Voi meitä, tieteen orjia!

Ei siis muuta, — pyssyt ja ampumavarat kuntoon, metsästyspuku tyrolilaiseen reppuun, vierasvaatteet keltaiseen nahkalaukkuun ja mies matkaan ystävälliseen Savon-perheeseen.

Savo on tunnettu suurista aatelistiloistaan, maanviljelijäin vieraanvaraisuudesta ja komeasta elämästä. Puhdasverisessä savolaisessa tilanomistajassa luulisi yleensä aina olevan suurisanaista kerskaavaisuutta ja suupalttiutta. Mutta jospa niinkin, — Malmfelt teki tässä suhteessa kylläkin silmiinpistävän poikkeuksen. Hänen kunniansa piili syvemmillä. —

Kun illalla saavuin taloon, paria tuntia ennenkuin vesilintujen metsästysaika oli yöllä alkava, niin täällä jo pitäjän arvohenkilöt olivat koossa, metsästystamineissaan, pyssyineen ja koirineen. Kehuskeleva, isoääninen seurue, jonka väittelevä puhelu kuului avoimesta ikkunasta pihalle. Paikkakunnan vanha perintätapa vaati, että sorsanajo oli pantava alkuun Holman rannasta.

Malmfeltin perhe otti minut mitä ystävällisimmin vastaan. — "Emme enää osanneet toivoakaan tohtoria tänne."

Rouva Malmfelt oli hieno vallasnainen, ylhäissukuinen ja vieläkin erinomaisen kaunis. Hänellä oli kasvoissaan jotain etelämaista sävyä.

"Ilo on kokonaan minun puolellani."

"Tohtori Pohjamo on jalo metsämies Herran edessä. Hän tulee meille ainoastaan viattomia sorsaraukkoja tappamaan."

Tytär tuli äitiinsä. Hän oli tummatukkainen tyttö, jonka profiilista kannatti nähdä yksinäisyydessä unta. Tähän tuli lisäksi jotain erikoista, Signe neidin kasvoissa olivat ihmeellisellä tavalla sulautuneet yhteen etelän hehku ja pohjan heleä ihonväri. Hän oli vilkas, vienon kuulas tyttölapsi, joka luonnonraikkaudellaan oli heti ensi päivästä, jo toista vuotta sitten, suorastaan hurmannut minut.

Malmfelt itse oli pitkä ja roteva, vaaleaverinen herra. Pehmeät, keltaiset viikset, korkea pyöreä otsa, pysty nypykkänenä ja voimakas leuka. Hyväntahtoisen leikillinen ilme eli aina hänen kasvoillaan. Hänessä oli melkoinen määrä tyyntä huumoria, ja hermosto ei varmaan ollut koskaan häntä kiusannut. Teki hyvää yksin jo nähdä tämä peräti terve maapatroona. Ei sopinut kieltää, — jokin isotteleva aito-savolainen luonteenpiirre hänessä varmaankin oli. Muuten

parhaita miesten miehiä.

Kohteliaisuuksien vaihtoon ja pistosanojen vastaanottoon ei ollut paljonkaan aikaa. Isäntäni vei minut huoneeseeni, yläkerran puutarhanpuoleiseen otsikkokamariin. Metsästyspukuun puettuna olin pian alhaalla muiden metsästäjien seurassa.

Pitäjän herroista, joista useimmat jo tunsinkin viime kesästä, oli kaikin puolin huomattavin Malmfeltin naapuri G. A. Wallenberg, Lahisten herra. Komea, pulska mies, jossa oli jotain itsetietoista ja käskevää. Hänen hyväilynimensä kumppanien keskuudessa oli "Kustaa II Aadolf", jota muuten koko profiili, otsa, nenä, ja vaalea pujoparta sekä tukevat olkapäät ja vatsan ulkokaari suuressa määrin muistuttivat. Ellen erehdy, hän oli kuumaverinen äkkipikainen herrasmies. Maanviljelystään hän hoiti mallikelpoisesti, ja hänen oivallinen karjansa oli laajalti tunnettu.

Merkillisintä Malmfeltin ja Wallenbergin suhteissa oli se, että naapurukset seurustelivat keskenään varsin ystävällisesti, vaikka heidän välillään oli käymässä pitkällinen maariitajuttu, joka oli kestänyt jo miespolven ajan, niellen tuhansia ja taaskin tuhansia markkoja.

Koko maailmahan tuntee kuuluisan "Lankinsuon riitajutun", jota jo meidän isiemme aikana naurettiin kaikkialla maassa.

Holman ja Lahisten entiset isännät, "vanhat-patroonat", olivat panneet riita-asian vireille ja sillä piristäneet itseään maalaiselämän yksinäisyydessä. Riitajuttu venyi venymistään, ja lopulta elettiin naapureissa kuin kissa ja koira. Ei kummankaan kunnia myöntänyt sovintoa tehtäväksi, ja näiden herrain "varat kannattivat" ylläpitää vaikkapa isompaakin riitaa!

Nykyiset isännät, "nuoret-patroonat", perivät melkein yhtäaikaan kumpikin tilansa sekä samalla myöskin tämän sitkeäperäisen maariidan, pöytäkirjapinkkoineen, karttoineen ja katselmuskirjoineen. Luonnollisesti ei kumpikaan voinut myöntää isänsä olleen väärässä ja naapurinsa isän oikeassa. Suvun perinnäiset katsantotavat olivat kummallekin pyhiä. Periaatteellisista syistä siis jatkettiin riitaa yhä edelleen. "Varojen kannattamattomuudestaan" ei ollut mitään pelkoa.

Mutta kun sekä Malmfelt että Wallenberg olivat elämänhaluisia, uuden-ajan miehiä, ja heidän pakostakin täytyi tavantakaa kohdata toisensa yhteisissä

seurapiireissä, niin nämä kunnon naapurit olivat tehneet ikäänkuin äänettömän keskinäisen sopimuksen: — "Älkööt henkilöt riidelkö; riidelkään yksistään asia!" Vääjäämättömästi, tinkimättä, — vieläpä entistä suuremmalla tarmolla, — ajettiin "Lankinsuon riitajuttua" oikeuksissa. Ottelujen väliajoilla naapurit eivät olleet kysymyksestä tietävinäänkään, vaan kävivät toistensa luona vieraissakin. Korkeintaan saattoi toinen, keksittyään jonkun uuden, pätevän vastaväitteen, sormellaan toista uhata:

"Varo itseäs ensi käräjillä! silloin sinut nujerran."

Riitajuttu ja sen ajaminen oli itse asiassa muuttunut kahden urheilijan väliseksi kunnia-asiaksi. Taistelu tuotti jännitystä ja mielen tyydytystä. Se oli miekkailukisa, jota käytiin sukevan notkeilla miekkasimilla. Timantti tahtoi toista timanttia leikata. Tämän ohella oli kysymyksessä yhä edelleen periaatteellinen puolensa, ja periaate on kuitenkin aina periaate.

Nämä seikat tunsin pääpiirteissään varsin hyvin, ja oli hauska nähdä, kuinka kumpikin riitaveli, nähtävästi hyvässä sovussa, nyt hankkiutui yhteiselle kilpakentälle, nujertelemaan Kaislahden lukuisia vesilintuliutoja.

Metsästysseurueen puheesta päättäen, sorsansaalis varmaankin oli tänä vuonna oleva tavallista niukempi. Kevät oli Savossa ollut kylmä ja myöhäinen. Useat poikueet eivät vielä olleet täysin lentokykyisiäkään.

Herrat väittelivät, puhuivat toistensa suuhun ja kerskuivat tarkkoja havaintojaan.

Myös isäntämme puuttui puheeseen. Suvikassorsat olivat epäilemättäkin heikosti kehittyneitä. Viljavuosikin tulee huono. Sen parhaiten näkee rukiista, joka jää koko joukon alle keskikerran.

Herra Wallenberg iski asiaan: "Holman puolella lahtea sorsat voivat todella olla pieniä ja keskenkasvuisia. Mutta meillä, Lahisten puolella, ne ovat suuria ja lihavia kuin syöttiläsankat. Veli Malmfeltin ruis on huonoa. Ennenkuin mennään järvelle, voimme katsoa minun ruistani Pässinmutkassa. Sankkaa niinkuin paras hamppu. Mutta sen tekee *maahenki*, jolla ensi kuussa vielä teen jymyt Suomessa."

— "Eläköön maahenki!"

— "Eläköön vesihenki! Eläköön Kustaa II Aadolf!"

Oli ilmeistä, että herra Wallenbergillä oli jotain erikoista sydämellään. Myös hän epäilemättäkin oli aikeissa haastaa pientä toraa. Kaikki puheet jäivät kuitenkin sikseen, kun emäntämme tuli sisään, pyytäen herroja yksinkertaiselle kahveli-illalliselle, ennen metsästäjien lähtöä järvelle.

Hienon hieno illallinen oli syöty kaikessa kiireessä ja sorsien tuhoksi jo edeltäkäsintä otettu kolme- ja nelikertaiset välipalat. Lehtori Soinivaara oli viime ryyppyn edellä ivallisesti mukaillut klassikoitaan jotenkin ontuvien säkein, joissa viimeinen eloon jäänyt urossorsa ylisti surmaan suistuneita kumppaneitaan kolmin- ja nelinkerroin autuaiksi, kun olivat saaneet kaatua *Holman* ylhäin muurien alla, silloin kuin "*Kaisilalahti*" vyörytti niin useita aaltojen alle temmatuita kauloja, räpylöitä ja urheita ruumiita. Runo oli herättänyt innostusta, taisteluun lähden huumaa! Kaikki oli muodostunut komeaksi, atavistiseksi sotatanssiksi, jossa vähin jokainen meistä oli kalskutellut nuolikonttiaan, heiluttanut joustansa ja heristellyt kivikärkistä heittokeihästään. Naiset olivatkin — viisaasti kyllä — pysyneet irokeesein illallisesta loitolla.

Kello jo lähenteli puolta kahtatoista, ja alkoi olla aika lähteä. Kukin asetti taskukellonsa Helsingin-ajan mukaan, joka minulla oli tarkimmin tiedossani.

Tiemme kävi rantaa kohti yli kotipellon, ja tästä se kääntyi kulkemaan pitkin vanhain viljelysmaiden palletta aina lähellä olevaan Lahisten kartanon piirirajaan saakka. Alavan niityn ja korteikon päässä, lähellä piirirajan johdetta, oli selvän veden rannassa pieni kivikkoluoto. Ainoa paikka, mistä matalan ja ruoppapohjaisen Kaislahden vesille voi veneissä päästä. Kivikkoluoto jäi Holman puolelle rajaa, ja nähtävästi tästä Holman kartano olikin maailman sivussa nimensä saanut.

Ennenkuin lähdettiin alas märeille niitylle, jonka poikki kulki kaksirivinen jono pitkittäin asetettuja, puolilahoja porraskylkyjä, vaati herra Wallenberg meitä katsomaan ruispeltoaan Pässinmutkassa, johon oli ainoastaan kivenheitto matkaa.

Mikäs siinä, — sopihan lähteä katsomaan! Kuljimme parisataa metriä pitkin selkärataa, ja tässä Pässinmutkan pelto pistäytyi suorakulmaisen suunnikkaan muotoisena maakaistana Holman tilusten sisään. Se oli komea pelto, aitauksesta päättäen arviolta kahdeksan hehtaarin kokoinen.

"Siinä näette, hyvät herrat, miltä rukiin tulee näyttää. Sankkaa niinkuin paras

hamppu. Kolmen kihlakunnan alueella ei ole toista sellaista ruista. Katsokaahan tuonne rajan toiselle puolen Holman kartanon ruista. Koko joukon alla keskikerran, — Malmfelt itse on sen myöntänyt! — Minä aion ottaa kylvöstäni kaksikymmentä jyvää raskasta viljaa. Elokuulla vielä, kun olen viljani riiehennyt, mitannut ja punninnut, teen jymyt Suomessa. — Huomatkaa, hyvät herrat: keväällä minun laihoni ei ollut sen parempaa kuin Malmfeltinkaan! Kaikki, nähkää, riippuu *maahengestä*!"

Siinä tuli nyt sana "maahenki" tänä iltana toistamiseen esiin, erityisellä painolla ja salaperäisyydellä mainittuna.

"Mutta mikä se *maahenki* on, se on oma salaisuuteni!"

Lahisten kartanon ruis oli todella erinomaista. Luja ja vankka olki kantoi pitkää, täytelästä tähkää. Toisella puolen rajaa oli olki harvaa ja paikoittain melkein kitukasvuista. Tähkypäät olivat pieniä ja epätasaisessa terässä.

Kun tieteelliset tutkimukseni ja kokeiluni olivat osalta kosketelleet myös maanviljelyskemian alaa, ja muutamat herra Wallenbergin lauseet ja viittaukset olivat kiinnittäneet erityistä huomiota, päätin lähemmin tiedustella häneltä asioita.

Astuessamme rantaan päin, käännyn Lahisten herran puoleen. "Sillä on omituinen nimi, teidän pellollanne, — Pässinmutka", — lausuin keskustelun aluksi.

Herra Wallenberg oikaisi kookasta varttaan. "Tohtori on vieras paikkakunnalla, — kysymykseenne on siis luvallinen! — Asia on lyhyesti seuraava, ja sen kuulkoot kaikki nämä herrat. Pellon nimi on isonjaonkartanoissa Pesimäviidan aitaus — 'Pesimæ vithæ gerde'. — Kansan suussa sen nykyisenä haukkumanimenä on Pässinmutka. Lahisten ja Holman välinen raja käy, rannasta lähtien, yhtä jonoa suorana linjana kuusitoista kilometriä, pitäjänrajaan saakka. Ainoastaan tässä se tekee neljä suorakulmaista käännettä, jotka leikkaavat pois maata Holman kartanon puolelta. Tämän johdosta on sittemmin syntynyt kansantarina. Entisinä aikoina, ison jaon käydessä, oli Lahisten silloinen herra muka lahjonut maanmittarin ja tästä maakappaleesta maksanut hänelle pässin. — Mutta se on kirottu vale! — Vai pässin? Köyhää Wallenberg-raukkaa! — Jos esi-isäni olisi tahtonut toimitusmiestä lahjoa, niin hän olisi maanmittarille lähettänyt kymmenen härkää! — Lisäksi huomattakoon: isonjaon jakokirjasta käy ilmi, että

'Pesimæ vithæ gerde' on Lahisille rehellisesti jaettu. Ja sen sai kaikissa oikeuksissa kuulla veli Malmfeltin isä, — sama herra, joka rupesi rettelöimään myöskin Lankinsuosta. — Mutta se on toinen historia! Lankinsuo on ulkoniittypalstalla, ja suo kuuluu kokonaan Lahisiin, kuten ensi syyskäräjillä tulen lopullisesti todistamaan."

Kas niin! Kaikessa viattomuudessa olin puhaltanut kaikki kytevät kekäleet ilmituleen.

Onneksi joku minua älykkäämpi huusi: "Kello on kohta kaksitoista! Puuttuu vain kymmenen minuuttia."

Holman luodolle oli tuotu joukko veneitä ja ruuhia, joihin asetuimme kaksittain istumaan. Soutajina oli kokeneita torppareita. Meitä oli kaikkiaan kuusi venekuntaa, jotka hajaantuivat pitkin Kaislahden ruovikoita ja kaislasaarten sokkeloita. Holman ja Lahisten pehtorit miehineen olivat jo aikaisemmin asettuneet sinne tänne pitkin rantaniittyjä koirien kanssa. Sorsanajo oli suurisuuntaisesti järjestetty.

Tarkkaan kello kaksitoista Holman herra ampui laukauksen ilmaan. Ajo oli alkanut. Sitä myöten kuin veneet etääntyivät, kuului uusia ja yhä uusia laukauksia, välistä nopeasti toisiaan seuraavina kaksoispamauksina. Ilmeisestikin riistaa oli viljalti.

Tyynessä, sumuisessa kesäyössä milloin laukaus meni kuin umpilukkoon, milloin taas pamaus kaikui takaisin Haukkavuorelta pitkänä ratinana. Veneet lipuivat hiljaa, kaisla kahisi, märät airot mulahtivat ja sirisivät, koirat molskivat, uivat ja pulikoivat, tai rämpivät läähättäen ja nuuskien korteikossa. Taas ja taas sorsat pyrähtivät lentoon; ajo muodostui komeaksi joukkomurhaksi.

Aamu oli valoisa, ja aurinko jo koillisessa katsoi yli korkeiden selkäsaarten, kun kokoontumismerkki soi Holman herran torvesta.

Venekunta toisensa perästä saapui takaisin luodolle, jonka sileälle kantakalliolle riista kannettiin ja ladottiin eri ryhmiin. — Olipa tavaton saalis! Metsästyspullot kiertelivät, sukkeluuksia sinkoili, ja riista luettiin.

"Sataseitsemän!"

"Olipa vahinko, — valehtelijan määrä! — Kuinka nyt uskallamme puhua

saaliistamme pitkin pitäjiä?"

"Niinpä sadaskahdeksas tässä!" Lahisten herra paiskasi sorsiensa joukkoon pienen, viheliäisen tavin.

"Lahisten lihavia syöttiläsankkoja!" pääsi vahingossa Holman herran suusta.

Yleinen riemastus. — "Ja katsokaa, onpa Lahisten herran saalis muutenkin lihava! Viisi sorsaa ja yksi tavi." —

— "Ja patruunavyö melkein tyhjä." —

— "Nyt on Kustaa II Aadolf puolustanut maataan Kustaa IV Aadolfina." —

— "Kuningas viralta pois, Kustaa Aadolf Gustafsson!" —

Herra Wallenberg oli hienosti sivistynyt mies. Hän pysyi näköjään välinpitämättömän tyynenä, vaikka hänen mielensä epäilemättä kuohahti. Jo huonossa metsästyssonnessa itsessään oli kylliksi kiukun syytä. Olivathan muutamat, — kuten juuri herra Malmfelt, — ampuneet viisitoista sorsaa.

Malmfelt kiiruhti sovittamaan ajattelemattomuuttaan.

"Mitäpä tuosta! Onni sattuman varassa. — Ja varmaan saan pyytää veljeä, samoin kuin kaikkia herroja, jahtipäivällisille Holmaan tänään kello kuusi. Olemme saaneet rauhassa nukkua ja ehtineet karistaa öiset vaivat ruumiistamme."

Holman jahtipäivälliset kuuluivat paikkakunnan perintätapoihin ammoisista ajoista saakka.

Herra Wallenberg hymähti: "Täytyneehän tulla. Mutta sen sanon, veli Malmfelt, — olit tänään kolme kertaa parempi metsästäjä kuin minä: — minä olen tänä kesänä ollut kolme kertaa parempi maanviljelijä kuin sinä."

Seurueemme nyt hajosi. Ne herrat, joiden koti oli likempänä, ajoivat välillä kotiinsa nukkumaan, toiset lähtivät Lahisiin, tai jäivät Holmaan. Vielä pitkän aikaa juttelimme Holmassa sorsanajosta, ja kello taisi käydä kahdeksatta, ennenkuin vihdoin lähdimme levolle.

2.

Signe neitiä olin päivän mittaan ainoastaan vilahdukselta tavannut. Naisilla oli kiireiset taloustoimensa, ja murkina-gongongi oli kello yhden aikana soinnut yksinomaan herroille.

Talon hauskoihin tapoihin kuului, että isäntäväki ei tahtonut olla vierailleen rasitukseksi. Heidän vapauttaan ei rajoitettu, vaan kukin sai mielensä mukaan käyttää aikaansa. Tästäpä syystä eivät vieraatkaan Holman talossa koskaan tunteneet olevansa ylenmäärin vaivoiksi ystävälliselle isäntäväelleen. Vieraanvaraisuudesta ei tehty erityistä tohinaa. Kaikki oli hupaista, ja kohtelu mitä luonnollisin ja herttaisin. Täällä elettiin kuin kotona, niiden hienojen seurustelurajain sisällä, joita ainoastaan todella sivistyneissä perheissä noudatetaan.

Malmfelt oli murkinan jälkeen ratsastanut ulkoniityilleen tuulettelemaan. Tilanomistaja Ruuth, joka oli kotoisin naapuripitäjästä, oli päivemmällä valinnut itselleen seikkailuromaanin ja alakerrassa olevassa huoneessaan nähtävästi jatkanut niukanpuoleista aamu-untansa.

Toisessa otsikkokamarissa, vastapäätä minua asui nuori lehtori Soinivaara. Olimme yhdessä olleet kävelyllä, kiivenneet Haukkavuorelle sekä lopuksi aikailleet Holman upeassa puutarhassa ja sen viileissä varjostoissa.

Haukkavuorella, järvi- ja saarimaisemia katsellessamme, herra Soinivaara oli kääntynyt runolliseksi ja lausunut, "kuin Virtain järvet ihanat". — Puutarhan syreenimajassa hän oli ollut romanttisena ja aiheettoman avomielisesti puhunut minulle Signe neidistä. — "Siinä on rikas tyttö! Talon ainoa lapsi." —

Idealistit aina toivovat onnenkeikauksesta rikastuvansa ja ovat pohjaltaan materialisteja ylimmässä muodossaan. Heille ei sitkeä, tyyni, vakava työ itsessään tuota tyydytystä; aatteellisen työn tulos ei ole oma palkintonsa. Pintapuolisten ponnistusten perästä he itsekkäästi vaativat korkeita korkorahoja, odottavat arpajaisten suurta voittoa, joka alati väikyy heidän silmissään. Heidän ihailuunsakin liittyy ulkonainen etu, puhdas omanvoiton pyynti. Sydänveri ja punainen kulta ovat kaksi keskenään mitallista suuretta. — Muuten herra Soinivaara oli aistikas käytöksessään ja pedagogina epäilemättäkin onnistunut.

Kukapa tietää, ehkäpä itsekkyyys, joka omaan nimeensä tahtoo kaikkea, mitä

maailma parasta tarjoaa, lopulta onkin korkeinta? — Ehkä meidän, aatteenmiesten hiltymys ja harkinta juuri kytkee meitä matalimpaan maakamaraan! — Kuinka hyvänsä, minun täytyi katsoa sulaksi onnettomuudeksi, että Signe neiti oli niin suunnattoman rikkaan miehen tytär. —

Oli jo aika pukeutua juhlatilaisuuteen.

Koko eilinen seurueemme, myös herra Wallenberg, oli päivällisille saapunut.

Rouva Malmfelt, tummassa sinipunervassa silkkipuvussa, istui ylinnä päivällispöydässä. Perheen vanha ystävä, herra Ruuth, oli saanut oikealle puolelleen talon tyttären, jonka henkäyksenhieno, valkoinen puku saattoi aivan erikoisella tavalla esiin Signe neidin omituisen ja ihmeellisen helakkuuden.

Eilisten luolaihmosten metsästyskiihko oli kuin pois puhallettu. Herrat olivat hienoina seuramiehinä ja puettuina nuhteettomiin juhlapukuihin.

Päivällinen oli vallattoman komea. Luonnollisestikin tähän asianmukaisimmasti kuului myös musta sorsanpaisti sitruunoineen ja astrakaani-omenoineen. Sorsanpaisti oli valmistettu keittotaiteen viimeisten saavutusten mukaan, ja herrat metsästäjät sitä söivät yhtä totisina ja tyytyväisen näköisinä, kuin englantilaiset loordit Euroopan ensimmäisillä perunapäivällisillä väänsivät suuhunsa sokeroituja perunansiementen nuppuja.

Juhlapäivällisten jälkeen herrat aluksi näkyivät mieluimmin haluavan tehdä hartaita itsetutkisteluita. Useimmat istuivat tupakkahuoneessa, ääneti, puhvelinnahkaisein sohviin ja nojatuoleihin painuneina. Luulen melkein, että herra Ruuth käytti tilaisuutta hyväkseen ja omassa kamarissaan hetkeksi ummisti toisen silmänsä.

Salissa saatiin kuulla musiikkia. Tyttären soitellessa, koetin pitää seuraa rouva Malmfeltille. Hän oli todella miellyttävä, hienosti, herkästi tunteva nainen. Herra Soinivaara, notkeana ja kohteliaana, oli asettunut pianon viereen seisomaan.

Kahvin jälkeen herrat vilkastuivat. Likööri päästi kielet kantimistaan; humua ja leikillisiä huudahduksia kuului saliin.

Saavuini parhaiksi herrojen puolelle, huomatakseni, kuinka pieni, ystävällinen väittely oli nousemassa Holman ja Lahisten herrain välillä. Malmfelt ei nähtävästi ollut täysin sulattanut herra Wallenbergin viime lausetta aamulla, ja

häntä luonnollisestikin harmitti, ettei hänen rukiinsa ollut naapurin rukiin veroista.

"Kuules, Wallenberg, sinä käytit eilen illalla väärää terminologiaa, puhuessasi *maahengestä*. Ymmärtääkseni maahenki on jokin yleinen maanviljelysharrastus, eikä chilesalpietaria."

Herra Ruuth avusti Malmfeltia. Muuten hänen vakaumuksensa oli takavuosina kallistunut yleisen suurviljelijäin liiton puolelle, ja hänellä oli platoonisia taipumuksia saksalaisia maanviljelysaikakauskirjoja kohtaan, joita — ainakin viime kesänä — ajelehti hänen kodissaan auki leikkaamattomina pitkin pöytiä. Hän puhui harvaan, harkittuun tapaansa:

"Minä olen luullut — tähän saakka, että maahenki on jotain — aatteellista, eikä — ainetta, mikä viedään — pellolle."

"Niinpä niin! Minun peltoni kasvaa siitä syystä, että minulla on aatteita, ja käytän ne peltoni hyväksi. — Malmfelt juuri erehtyy, kun hän tahtoo käsitteitä toisistaan erottaa! Vetäisit pellolles, Malmfelt, kaiken sen, mitä puoluelehtiisi kirjoittelet, — chilesalpietaria sinun ei ikinä enää tarvitsisi ostaa."

Yleinen naurun remahdus ja lasien kilinä. Herrat usuttelivat väitteleviä uudestaan toisiansa vastaan. Kaikki oli muuttumaisillaan puhtaaksi pilaksi. Malmfelt itse hymyili iloisesti. Juhlapäivällinen oli onnistunut, ja hänen vieraansa viihtyivät talossa.

Malmfelt oli nuoruudessaan virkauralla saavuttanut varatuomarin arvonimen. Hän oli tunnettu perustuslaillisista mielipiteistään, ja hänen monipuoliset yhteiskunnallis-valtiolliset kirjoituksensa sanomalehdistössä, varustettuina nimimerkillä O. E. M., herättivät aina melkoista huomiota. Eduskunnassa hän oli ollut henkilö, jonka lausunnoilla oli pontta ja ryhtiä.

Herra Wallenberg taas piti kiinni "Suomen todellisista sivistystraditsioneista", ja hänen oma ruotsinkielinen sanomalehtensä oli ainoa puolueeton lehti.

Lahisten herran äskeinen menestys nyt löi häntä päähän. Liköörikin alkoi tehdä vaikutustaan.

"Ei, chilesalpietaria en ole käyttänyt, — en kainiittia, en fosfaatteja, enkä mitään vierasta apulantaa. Minun maahenkeni on jotain ihan toista, — ihan uutta! Se on

sitä todellista maahenkeä! Olen kaikessa hiljaisuudessa miettinyt asiaa ja kokeillut. — En puhu kellekään mitään. — Minä olen vielä kokeilujen kannalla. — Kymmenen päivän päästä leikkaan rukiini. Hypoteeseista ja teoriiista tulee todistettu tosiasia. Silloin kirjoitan minäkin sanomalehtiin, veli Malmfelt! Ja kirjoitan jouluksi uuden käsikirjan maanviljelijöitä — myöskin veli Ruuthia varten!"

"Jos et osta — apulantaa, niin laitatko lantaa — *ilmasta*, niinkuin norjalainen — patentti-insinööri?" Herra Ruuth nauroi epäuskoisen ylenkatseellisesti.

"Niin juuri, ilmasta, mutta Lahisten patentin mukaan!"

Keskustelu alkoi muuttua yhä isoäänisemmäksi; maanviljelijät kehuivat ja valehtelivat apulantojensa vaikutuksista. Salpietarit ja superfosfaatit rakeilivat, tuomaskuonat pölisivät ilmassa.

Herra Wallenberg oli käynyt yhä kerskuvammaksi. Hän saattoi nyt päästä kostopuolelle viime-öisen huonon onnensa jälkeen.

"Ymmärrän kyllä, että Malmfelt otti puheeksi koko asian, vain urkkiakseen salaisuuttani tietoonsa. Vaan enpä ilmaise mitään. — Ja keinoistani ei, lempo vie, kukaan ota selkoa. Ei kukaan! Oma väkenikään Lahisissa ei niitä tunne. — Olen tehnyt kokeiluni juuri Pässinmutkassa, voidakseni paremmin verrata toisiinsa eri maanviljelystapoja. Kokeiluni käsittää seitsemän hehtaarin maa-alan. Itselläni on Pässinmutkassa yksi hehtaari — hm — *indifferenttiä*. Ja ympärillä on koko Holman ruis — *indifferenttiä*."

Tämä oli jo melkein loukkaavaa. Malmfelt heti iskikin asiaan.

"Sanot, ettei kukaan ota keinoistasi selkoa. — Silloin mahdan Matti olla" —

"Et otakaan selkoa, vaikka lemmon kanssa tekisit liiton, ja maailma mätänisi. Niin juuri: — vaikka maailma mätänisi."

"Lyödäänkö vetoa?"

"Vaikka vaan! — Mutta kymmenen päivän päästä olen viljani leikannut, ja silloin" —

"Seitsemässä päivässä olen viekastellut tietooni kirotut keinosi."

"Et, lempo vie, olekaan!"

"Tuhannen markkaa vetoa!"

— "Hoi, kuulkaa, tuhannen markan veto! — Hurraa!" — Herrat tungeksivat väittelevien ympärille. Malmfelt seisoi pää pystyssä, tarmokkaana ja isottelevana. Hän nyt oli oikealla hevosvaihtotuulella, parhailla hevospäivällisillä kaupungin kilpa-ajoissa.

Herra Wallenberg esiintyi ylpeän mahtipontisena. "Sinä panet tuhannen markkaa vetoon. Ja minä, osottaakseni, kuinka mahdotonta sinun on saada Pässinmutkan viljelyskeinoistani selkoa, sanon näin: Jos seitsemässä päivässä, — meillä on nyt perjantai, ja kello on 10 tuossa paikassa, — jos ensi perjantaiksi kello 10 illalla olet saattanut viljelyskokeeni ilmi ja voittanut vedon, jätän Lankinsuon riitajutun sikseen. Teen sovinnon ja suostun siihen, että Lankinsuo jaetaan manttaalin mukaan Lahisten ja Holman välillä. — Siinä minun tarjoukseni, ja se vastanee sinun tuhannen markkaasi."

"Olkoon sanottu! — Minä hyväksyn. — Väärään tynnyriin hyppäsitkin!"

Veto lyötiin. Varsinaisiksi todistajiksi nimitettiin kruununvouti Wirsén ja herra Ruuth, joka asianmukaisesti erotti vedonlyöjään kädet toisistaan.

Ei voinut kieltää, — seurue oli muuttunut hiukan liian suurisuuntaiseksi. Malmfeltin vedontarjous oli alkujaan epäilemättä pelkkää ajattelemattomuutta, uhotteleva päähänpisto. Asia sai kuitenkin sellaisen muodon, että hän ei enää voinut kunnialla peruuttaa uhkarohkeaa lausettaan. Sanasta miestä, sarvesta härkää! — Oikeastaan minua pahoitti, että setä Malmfelt, — tyven, leikillinen Malmfelt, — oli sillä tavoin antanut äkilliselle mielijohteelleen valtaa.

Mitä herra Wallenbergin "maahenkeen" tuli, niin se jo eilen illalla herätti erityistä mielenkiintoani. Olin nyt koko ajan tarkkaan seurannut hänen jokaista lausettaan, hänen äänensä jokaista vivahdusta, ja koettanut arvostella noiden salaperäisten viittausten todellista sisällystä. Jota enemmän asiaa mietin, sitä hämärämmäksi se tuntui jäävän. Tässä oli edessä todellinen probleemi. Mihin suuntaan hyvänsä lähdin kulkemaan, jouduin aina umpikujaan. Esteenä nousi joka puolella vastaani seikka, että tämä "ihan uusi maahenki" näkyi edellyttävän niin itsetakeista yritteliäisyyttä, alotteiden kykyä, ja ennen kaikkea niin laajoja joko fysikaalisia tai kemiallisia tietoja, että tuskin oli syytä olettaa herra Wallenbergin niitä omistavan.

Kuinka hyvänsä, yksi asia oli varma: Holman herra oli kuin olikin auttamattomasti menettänyt tuhat-markkasensa, jonka hän suotta aikojaan oli pannut vedossa alttiiksi.

Katsellessani ikkunasta, näin valkoista vilahtelevan puutarhasta. Loin katseen herra Soinivaaraan, joka istui pienen pöydän ääressä yhdessä laihan ja hermostuneen henkikirjurin kanssa. He olivat omaan pöytänsä anastaneet konjakkipullon puolikkaan, ja herra Soinivaara kertoi viime ulkomaanmatkastaan. Hän oli äskettäin käynyt Madridissa saakka. Innostuneesti hän puhui *toreadoreista* ja *una corridasta*, — näkemänsä härkätaistelun vaiheista. Otin hattuni ja lähdin puutarhaan.

Olin arvannut oikein, Signe neiti oli täällä kävelemässä.

"Neiti on koko päivän ollut niin toimissaan, että paras ilo Holmassa" —

"Tunnustakaa pois, paras ilonne on kuitenkin sorsanajo. — Kuinka te miehet voitte olla niin sydämettömiä? Minä en voisi koskaan ottaa pyssyä käteenikään."

"Ymmärtäkää minua oikein! Metsästyksessä ei suinkaan ampuminen ole pääasia. Olo vapaassa luonnossa on se, mikä niin vastustamattomasti viehättää. Jota kauemmaksi olemme luonnosta vieraantuneet, jota enemmän kaupungin pölyssä, kiihkeässä, hermostuttavassa aivotyössä kiusaantuneet, sitä voimakkaammin halaamme takaisin sinne, mistä alkuaan olemme lähteneet. — Luonto kutsuu, — ihmissuvun aikaisimman elämän vaistot pyrkivät jälleen oikeuksiinsa; kymmenientuhansien, satojentuhansien vuotten väliajat häipyvät, entisyys ja nykyisyys kohtaavat toisensa. — Luonnon keskellä tunnemme seisovamme jonkun suuren, salaperäisen, ylevän edessä. — Kaipuumme on veressä, tunnossa, se on periytynyttä."

"Niin, te osaatte kyllä puhua. Mutta ammuittepas kuitenkin. — Alkukesästä on aina niin hauska soutaa Kaislahdella. Emä poikueineen kulkee. Kääk — ei ole vaaraa, mutta paras loitota! Poikaset ovat niin tottelevaiset. Kääk — kääk — nyt juosta räpytellään pitkin veden pintaa, niin että vesi kymmenenä siimana sirisee. Ja sitten pulahdus! Kaikki sukeltavat. — Vielä eilen aamulla sorsat pitivät Kaislahdella sellaista peliä, jotta —! Se loppuu joka vuosi tänä päivänä! Voi, kuinka surkeaa! — Miten monta ammuitte?"

"Hetimitunteina luullakseni seitsemän laukausta. En ampunut vialliseksi ainoatakaan lintua. Mielestäni olin murhannut kylliksi, ja senjälkeen olin vain

muuten mukana."

"Aha, tunnustittepa sentään murhanneenne."

"Eipä kieltoni taitaisi paljonkaan auttaa. Olen huono asianajaja. Mutta ampuahan minun täytyi. Olisinko jäänyt toisten pilkan, tai ehkäpä säälin alaiseksi?"

"Nytpä olitte juuri asianajaja! Ja sitä paitse, mitä auttoi se, että te lakkasitte ampumasta? Olitte samassa veneessä kuin isäni. — Hän sai ampua sitä enemmän, — viisitoista sorsaa!"

"Mistä tiedätte, että minä olin isänne veneessä?"

"Minä kysyin pehtorilta" —. Hän punastui ja loi äkkiä katseensa alas.

"Sovitaan pois, neiti Signe! Ja silloin te annatte minulle toisen noista neilikoista."

Kiinnitin rintaani tulipunaisen kukan, jonka sain hänen poveltaan. Kävelimme pitkän aikaa puutarhan varjoisilla käytävillä. Puheemme oli hiltynyttä ja sisälsi paljon enemmän kuin ne lauseet, joita vaihdoimme. Jouduimme vihdoin puutarhan päähän, syreenimajaan, johon istuimme kahden. En tiedä, kuinka kävi, mutta vastoin kaikkea seurustelukieltä aloin puhua omista pyrinnoistäni, toiveistani. Kerroin nykyisistä töistäni, jotka olivat pidättäneet minua kesälläkin Helsingissä. Oli tärkeitä tehtäviä, jotka täytyi saada syyspuolella valmiiksi. Mieleni olisi teknillisen korkeakoulun opettajaksi. Tunsin, että siinä löytäisin harrastuksiani vastaavan työalan. Minulla oli mitä parhaat toiveet saada opettajatoimi, jota olin hakenut.

— "Neiti sanoi jo eilen, että olin Holmaan tullut murhanhimosta. Jo viime kesänä asetin itselleni eräitä lähimpiä elämänmääriä. Ennen joulua tahdon tulla Holmaan uudestaan ja silloin jätän tärkeimmän niistä neiti Signen ratkaistavaksi."

Katsoin häntä silmiin ja tiedän, että hän minut ymmärsi. Astuessamme hiljaa taloon päin, hän ei vetäytynyt pois luotani. En millään ehdolla tahtonut nyt lausua enempää. Olimme ääneti. Kun saavuimme lähelle puutarhanpuoleista kuistia, hän äkkiä huudahti:

"Äiti odottaa. — Hyvää yötä nyt!" Hän riensi portaille.

"Tulen tänä iltana valveillani näkemään kauniita unia, neiti Signe", sanoin hänen jälkeensä.

Ovella hän kääntyi takaisin: "Niin minäkin, herra Viktor Pohjamo!"

Avoimessa ikkunassa istuin huoneessani vielä kauvan valveilla.

3

Ponnahtin vuoteeltani pystyyn, kuin joku asia olisi unessa minulle äkkiä selvinnyt. — Mikä se oli? — Olin eilen ollut raukkamies! Tärkein elinkysymykseni on nyt jo tänään ratkaistava!

Kello oli vasta neljä, ja aamuaurinko paistoi hauskasti huoneeseen. Pukeuduin nopeasti, avasin ikkunaoven ja astuin huoneeni edustalla olevalle parvekkeelle. Oli keveä hengittää, aurinko oli jo alkanut karkoittaa yön utuisia harsoja. Tuoksua, vihannuutta, väriloistoa oli ympärilläni; — valkoisia, sinisiä, kullankeltaisia, tummanpunaisia kukkia väikkyi puutarhassa. Lehtokertut livertelivät vanhain saarnien ja korkeiden koivujen oksilla.

Alakerrassa ikkuna kirahti. Setä Malmfelt, puolipukeissa ja sikari suussa, kurkisti ulos.

"Aha, oletko jo hereillä? Sepä hauska. — Hyvää huomenta! — Tulenkin heti luoksesi sinne."

Hän astui huoneeseeni, puolileikillinen ilme kasvoissaan. "Näyttää siltä, kuin hyvä omatunto saisi ihmiset hereille, yhtä hyvin kuin pahakin. Pelkään, että minussa on hiukan niinkuin itsesoimausta ja talonpoikaiskatumusta."

"Setä tarkoittaa eilistä vetoaan."

"No, itse vetosummasta en niinkään välittäisi. — Vaikka tietysti saanen kyllä eukoltani kuulla, että minulla on 'kalliit elämäntavat'. — Mutta asia muodostuu minulle todelliseksi kunnia-asiaksi! Sitä enemmän, kun Wallenberg pani vetoon Lankinsuon riitajutun. Koko maassa tulevat nauramaan vetoamme, ja vanhat

kertomukset Lankinsuosta joutuvat uudestaan kaikkien hampaihin."

"Jos Lankinsuo jaetaan, niin Holman osuus siitä siis olisi tuhannen markan arvoinen?"

"Jaosta olisi arvaamaton voitto kummallekin talolle! Parasta tekomaata 32 hehtaaria makaa joutilaana. Luja savipohja, — melkein metrin vahvuudelta mustaa ruoppaa, ja päällinnä vain ohut kerros kontua ja pehkua. Viljeltynä tulee suosta kymmenen-jyvän maa. Koko suon arvo on vähintään 25 tuhatta markkaa. Holman ja Lahisten manttaalit ovat yhtä suuret. Maa tulisi jaettavaksi tasan kahtia."

Purskahdin väkisinkin nauruun. — "Olen aina tiennyt savolaiset itsepintaisimmiksi kaikista itsepintaisista suomalaisista. Mutta miten, taivaan nimessä, koko riitaa on lainkaan viitsitty jatkaa? Sovintohan olisi ollut paras."

Malmfelt hymyili. — "Kaksi vuotta sitten tarjosin sovintoa juuri kahtiajaon perustalla. Tarjous hylättiin. — Kun en voinut suorastaan kääntyä Wallenbergin puoleen, käytin välittäjänä Lauri Hiertan asianajotoimistoa. Wallenberg ei itse ole lakimies, ja hänellä on vakinaisina asianajajina Svartström & Ikävalko. Välittäjäältäni sain kuulla, että Wallenbergin ja hänen asianajajiensa kesken on tehty välikirja, jonka mukaan Wallenberg on maksava kolmetuhatta markkaa, jos tekee sovinnon Lankinsuon riitajutussa."

"Riita on tietysti tullut ajan pitkään hirveän kalliiksi?"

"Minulle vähemmän, — esiinnyn itse persoonallisesti oikeuksissa. Mutta Svartström & Ikävalko käyttävät Wallenbergiä lypsylehmänään. Wallenbergin lasku oikeudenkuluistaan nousi viime käräjillä 24. tuhanteen markkaan, — ymmärrettynä *cum grano salis!*" — Malmfelt naurahti. — "Minä tietysti esitin melkein yhtä suuren vastalaskun. Luemme kulut Aatamin ajoista alkaen."

— "Ja jos toinen tai toinen lopullisesti voittaa?" —

— "Niin oikeudenkulut 'kuitataan vastakkain tasan, asianlaatuun nähden', kuten tavanmukainen lauselmä kuuluu."

Tämä kuuluisa riitajuttu tuli yhä hupaisemmaksi, jota enemmän sai sen saumoja tarkastella. Pyysin sentähden, että Malmfelt kertoisi minulle riidan vaiheet alusta pitäen.

Hän alkoi puhua tyynellä, asiallisella, huvittavalla tavallaan. Silloin tällöin hän hymyili tyytyväisesti, kuin onnellinen perheenisä, kertoessaan rakkaan esikoisensa oikullisesta sisusta ja juonittelevista kepposista.

"Lankinsuon aikaisempaa nimeä ei tunneta. Riitamaa on Holman ja Lahisten ulkoniittypalstalla." — Hän meni pöydän luo ja piirsi paperille hiukan vinokulmaisen suunnikkaan muotoisen kuvan. — "Tämä on ulkoniittypalsta. Väkiraja käy etelästä pohjoiseen, tästä yli entisten luonnonniittyjen, jotka nyt ovat peltoina, suon laitaan saakka. Lankinsuo on tämä pitkänsoikea monilokeroinen kuvio keskellä maapalstaa. — Yli suon ei isonjaonkarttaan ole merkitty mitään rajaa. — Heti suon takana jatkuu väkiraja samaa suuntaa eteenpäin, suoraan pohjoiseen, yli hakamaan ja aidasmetsän, aina palstan päähän saakka. Jos raja jatkuisi yli suon, jäisi riitamaata jotenkin saman verran kummallekin puolen rajaa. Mutta nyt se ei jatku!"

— "Siis suota ei isossajaossa ole lainkaan jaettu!" —

— "On kyllä! *Kaikki maat jaetaan isossajaossa.* — Anna anteeksi, että minun täytyy käyttää eräitä lakitieteellisiä kardinaalilauseita! — Isonjaon aikana se muuten ei ollut suota, vaan suoniitty. Karttaan on merkitty: 'Pensaita kasvava suoniitty, niitetään paikoittain'. (Måssäng, bevext med buskar, afmejas somligstädes.) — Tosiasia on, että koska väkiraja ei käy suon ylitse, niin se käy pitkin suokuvion laitaa, — joko suon länsipuolitse, taikka suon itäpuolitse. Huomattava on, että aikaisemmissa jakokartoissa yksinkertaiset kuviorajoitukset useinkin muodostavat tilojen välisen rajan. Isojako toimitettiin v. 1806. Tässä suhteessa ei siis voi isonjaon-maanmittaria mitenkään moittia. Ainoa puutteellisuus on siinä, että maanmittari, viimeistellessään jakokarttaa, on sattumalta unhottanut merkitä talon litteraa tälle suoniitylle. Siinä olisi oleva joko littera L, tai H: Lahisten, tai Holman merkki. — Kumpiko, on vaikea tietää! — Kysymykseen ei saada valaistusta jakokirjasta, jossa kumpaisenkin talon kaikki etäisimmät niityt ovat yhdistetyt yhteen ainoaan loppusummaan. Tässäkin summassa nähdään ainoastaan jyvityksen aiheuttama n. k. muunnettu ala; todellista pinta-alaa ei ole lainkaan mainittu. Kun siis pinta-alatietojakaan jakokirja ei anna siitä, kuinka paljon maata kummallakin talolla on oleva ulkoniittypalstalla, — mene, tiedä silloin, kummalleko riitamaa todellisuudessa kuuluu!"

"Oikeastaan on siis riideltä paavin parrasta."

"Eipä aivan niinkään! Isäni ja Lahisten vanhan herran eläessä, pidettiin riitamaalla kolmet, neljät maanmittarinkatselmukset. Viimeinen maanmittari, vanha Blanck vainaja, vihdoin paalutti riitamaan erilleen. Se on nyt sitä myöten aidassa."

"Kummanko talon nautittavana se on?"

"Ei kummankaan! — Ihan saman kysymyksen teki isäni Blanck vainajalle. Insinööri löi nyrkkinsä toimituspöytään ja tiuskaisi: 'sitä ei saa kumpikaan nauttia, ennenkuin riita-asiasta on oikeudenkäynnin kautta saatu lainvoimainen tuomio'. — Tässä sitten tapahtui pieni lystikäs välikohtaus!" — Malmfelt nauroi makeasti.

— "Asia oli tämä: Seuraavana kesänä saapui insinööri Blanck päiväläisineen niitylle ja aikoi itse ruveta riitamaata niittämään. Isäni renkeineen ja torppareineen joutui hätään. Sillaikaa kuin Holman miehet pitivät vieraita tulijoita silmällä, sai isäni Blanckin houkutelluksi viidakkoon ja antoi hänelle kelpo selkäsaunan."

— "Koko juttuhan on kuin hullunkurinen, vanha kansannäytelmä!" — Nauroin kohti kurkkuani.

"Mutta kuulehan, kuinka sitten kävi! — Blanck lähti Lahisiin valittamaan kärsimäänsä pahaa kohtelua. Lahisten vanha herra vei hänet riihen taakse ja antoi ukolle uudestaan selkään. — Toisena kesänä Blanck ei enää saapunutkaan niitylle, mutta riitamaa sai nyt *Lankinsuon* nimen."

"Niinkö? — Minua kohta alussa kummastutti tämä outo nimi. — Mutta kuulkaa, setä, eikö insinööri Blanck olisi yksinkertaisesti voinut jakaa riitamaan kahtia? Olisi ajanut linjan, rakentanut pyykit ja sanonut: alkakaa nauttia kumpikin omaa puoltanne!"

"Ei lainkaan! Hän silloin olisi 'tehnyt riidanalaiseksi sen, mikä ei sitä ole, ja antanut aihetta uusiin riitoihin'. — Riitamaan puoliskoista ei ole koskaan riideltä. Maa kokonaisuudessaan kuuluu joko Lahisille, tai Holmalle. — Ukko Blanck vainaja oli taitava maanmittari ja tiesi kyllä, mitä hän teki."

"Myöskin niittohommissaan?"

"Meidän kesken sanoen, hän oli suuri ilveilijä ja pilkkakirves. Hän tahtoi pitää

paholaisen irvipeiliä riitelevien silmien edessä. — Blanckin selkäsaunan jälkeen isäni ja Lahisten herra ensin jo olivatkin melkein taipuvaiset sovintoon. Mutta riita virisi uudestaan ilmiliiekkiiin, kun vanhukset rupesivat keskenään väittelemään siitä, kumpiko oli omassa asiassaan antanut Blanckille ojennuksen, ja kumpiko sivullisena henkilönä, naapurin pyytämättä, pidellyt pahoin ukkoa. — Väittely tapahtui luonnollisestikin kirjeellisesti! Minulla on vieläkin eräitä näitä kirjeitä isä-vainajani säilöissä tallella. — Ne ovat kirjoitetut niin kohteliaaseen muotoon, että kohteliaisuus muuttuu ilmeiseksi ivaksi. — No niin, riita jatkui edelleen toistakymmentä vuotta. Entinen suoniitty pelehtyi yhä enemmän ja on nyt puhdasta suota. Lahisten herra oli sillä välin omalta puoleltaan riitamaata löytänyt kolme vanhaa kytöpohjaa. Hän nyt *ylimuistaisen nautinnon* oikeudella voitti jutun kihlakunnanoikeudessa ja hovioikeudessa. Juuri näihin aikoihin isäni kuoli, ja kahta kuukautta myöhemmin Lahisten vanha herra. — Ukko Wallenberg oli tulinen mies, kiukkuinen kuin ampiainen. —

"Mutta tahdon jatkaa! Juttu oli nyt — noin yhdeksäntoista vuotta sitten — joutunut minun käsiini. Vastapuolekseni sain G. A. Wallenbergin, joka isänsä kuoltua otti Lahisten kartanon haltuunsa. — Olen koko ajan pysynyt ainoastaan puolustuskannalla; hyökkääjänä on ollut Kustaa II Aadolf. Säästän aina varsinaiset valttini viime tinkaen, — Senaattiin, — ja olen sillä keinoin jo kaksi kertaa saanut riitajutun romahtamaan takaisin kihlakunnanoikeuteen.

"Ensi kerralla kirjoitin Senaattiin kymmenen riviä, jossa pontena oli: *isojako tekee ylimuistaisen nautinnon pätemättömäksi*. — Tätä yksinkertaista seikkaa ei hovioikeus ollut huomannut.

"Lahisten asianajajiksi tulivat nyt Svartström & Ikävalko, ja he olivat saaneet onkeensa, että ylimuistoinen nautinto on isonjaonkin jälkeen voimassa *ulkoalueilla*. He vihdoinkin olivat, monien mutkien perästä, voittaneet jutun kihlakunnanoikeudessa ja hovioikeudessa, sen nojalla, että tämä ulkoniittypalstalla oleva riitamaa oli ulkoalue, johon Lahisilla oli ylimuistoinen nautinto.

"Senaattiin kirjoitin jälleen lyhyesti, että *ulkoalue voi sijaita ainoastaan vieraan jakokunnan piirissä*. Riitamaa on Kaislahden kylän jakokunnan maiden keskellä, johon jakokuntaan sekä Holma, että Lahinen kuuluu.

"No niin, riitajuttu osotettiin Senaatista toistamiseen takaisin kihlakunnanoikeuteen. Tämä tapahtui kaksi vuotta sitten."

Olin kuunnellut tätä asiallista, hassua kertomusta kuin jotain rosvoromaanijuttua. Muistaessani herra Wallenbergin uhkausta, palatessamme viime yönä Pässinmutkasta, lausuin:

"Mutta nythän, Lahisten herran puheista päättäen, asia ensi syyskäräjillä on saava sedälle vaarallisen kääntein."

"Hätä ei ole sen suurempi kuin ennenkään. Lahisilla on aukumenttitila naapurijakokunnassa. He nyt ajavat sitä väitettä, että Lankinsuon riitamaa on *Lahisten aukumentin ylimuistoinen ulkoalue*. Mutta Holmalla on myöskin naapurijakokunnassa aukumenttitila, heti edellisen vieressä, vieläpä likempänä Lankinsuota. Sitä paitse on huomattava, että Lahisten näennäinen etusija tässä riidassa on riippunut ainoastaan siitä, että Lahisten puolella riitamaata on tavattu *kolme vanhaa kytöpohjaa*. — Ensiksikin on mahdotonta todistaa, minkä tilan torpparit ovat maailman sivussa täällä kytöviljelyksiä harjoittaneet. Entisinä aikoina ei koskaan tehty kirjallisia torpankontrahteja. — Toiseksi Wallenberg ei tiedä, että Holman puolella riitamaata on myöskin löydetty *kolme vanhaa kytöpohjaa*. Tämän seikan olen visusti pitänyt salassa, ja tuon sen esiin vasta viime tingassa, Senaatissa."

Malmfeltin suu kävi leveään hymyyn: "Hyvin hoidettuna, voi riita helposti jatkua vielä parikymmentä vuotta eteenpäin."

Kaikesta voi nähdä, miten Malmfelt nautti, ajatellessaan entisiä taisteluita sekä vastaisia sotajohteellisia liikkeitään.

Mutta äkkiä hän kääntyi totiseksi: "Oikeastaan olemme joutuneet syrjään koko nykyisestä asiastani. Mainitsin jo, että olen kerran tehnyt Wallenbergille sovintotarjouksen. En voi tarjousta enää uudistaa. Olen pakotettu parhaan kykyni mukaan jatkamaan riitaa. Minun strategiakseni täytyy jäädä pikkupoikien menettelytapa korttipelissä, kun 'näännytetään repoa'. — Mutta toiselta puolen, nythän Wallenberg itse on tarjonnut sovintoa, — vedon muodossa! Jo tältä kannalta katsoen, soisin sydämestäni voittavani tämän vedon. Lisäksi vedon voittaminen on minulle todellinen kunnia-asia. Itse vetosummasta en huoli vähääkään. Päinvastoin maksan mielelläni tuhannen markkaa sille, joka paljastaa Wallenbergin kirotut viljelystempot. — Totta puhuen, tulinkin sitä varten sinun puheillesi. Sinä tunnet fysiikat ja kemiat ja voisit ehkä auttaa minua."

"Herra Wallenbergin 'maahengen salaisuus' tuntuu todella mielenkiintoiselta. Jos

voisin, auttaisin setää mielelläni. — Mutta tietysti ilman palkkiota. — Asia on minusta kuitenkin kovin hämärä. Herra Wallenbergillä ei luonnollisestikaan voi olla syvempiä, itsetakeisia tietoja esimerkiksi kemian alalla."

"Mitä siihen tulee, erehdyt täydellisesti. Wallenberg on oppinut, monipuolinen, etevä mies. Hän ensin aikoi lääkäriksi ja on yliopistossa tehnyt laajoja fysikaalisia ja kemiallisia töitä. Muistan, miten hänestä ylioppilaspiireissä odotettiin jotain erinomaista! Kun vanhempi veli kuoli, hän kuitenkin kivulloisen isänsä pyynnöstä luopui lääkärinurastaan ja sai sittemmin Lahisten kartanon haltuunsa."

"Se muuttaa asian kerrassaan. Nyt alan toivoa, että voimme päästä Wallenbergin kokeiden perille." — Minä innostuin kokonaan tähän tehtävään. Asia alkoi tuntua jännittävältä. Minkä toinen on keksinyt, voinee toinen saada vihjotuksi esiin ja kokoon sommitelluksi, kun kumpikin liikkuu samalla tasolla.

"Omasta puolestani epäilen", lausui Malmfelt miettiväisenä, "että Wallenbergillä on Pässinmutkassa jonkinlaiset sähkökommervenkit. — Kuten tiedät, otamme kaikki isommat kartanot, kirkonkylää myöten, sähkövoimamme Maanilankoskesta. — Professori Lemströmhän teki kokeita sähkönsä vaikutuksesta kasvullisuuteen, ja hänen oli tapa aina kesäisin viettää pari viikkoa Lahisten vanhan herran perheessä. Kuka tietää, mitä kaikkea nuori Wallenberg ylioppilaana sai onkeensa ukko Lemströmin pakinoista."

"Lemström oli kyllä moniyritteliäs mies, mutta käsitti asioita yleensä liian mekaanisesti. Hän jännitti peltosarkojen ylitse hienoja teräspiikkilankoja eristettyjen patsasten väliin, metrin päähän toisistaan. Sähkökoneen positiivinen napa oli lankojen yhteydessä, ja pysyväinen sähkövirta sai tehdä vaikutustaan aamusta iltaan kesäkuun puolivälistä viljan leikkuuseen saakka. Lemström sai kyllä verraten aikaisen ja jotenkin runsaan sadon, mutta hänen kokeellaan ei — ainakaan tässä muodossa — ole suurempaa käytännöllistä merkitystä. Myöhemmät kokeilut tällä alalla, joita on tehty Amerikassa ja Ranskassa, näkyvät sen sijaan ansaitsevan suurempaa huomiota. Sähkövirran voimaa on koeteltu sovelluttaa eri tavoin eri kasveihin nähden, ottamalla samalla huomioon myöskin kasvien eri kehitysasteita. Esimerkiksi itämisaikana on voimakas sähkövirta kasveille suorastaan vahingoksi, — heikko sitä vastoin useille eduksi. Insinööri Pilland näkyy uusimmilla kokeillaan saavuttaneen eräissä tapauksissa todella erinomaisia tuloksia. — Voisimmehan ajatella, että Wallenberg olisi ryhtynyt kokeilemaan Pillandin viittaamaan suuntaan. Kuinka hyvänsä, tämä

seikka on helposti tutkittavissa! — Voimme heti kohta mennä Pässinmutkan peltoa lähemmin tarkastamaan. Onhan mahdollista, että Wallenberg on jännittänyt sähkölankojansa aivan alas, lähelle maata, itse laihon sisään."

Aamu oli varhainen, ja kaste kimmelteli heinikossa, kun metsästyssaappaat jalassa saavuimme Pässinmutkan pellolle. Painalluin kulkemaan pitkin piennarta syvälle rukiiseen ja tästä hiivin varovasti läpi viljan kahden saran poikki, kopeloiden maata jaloillani, kohtaamatta merkkiäkään sähkölangoista. — Oletamus ei siis ollut oikea!

Itse asiassa minä en ollut uskonutkaan, että herra Wallenbergin "maahenki" olisi millään tavoin "sähkökommervenkien" yhteydessä. Hän oli eilen ylvästellen puhunut muun muassa "maailman mätänemisestä" ja lannasta, joka otetaan "ilmasta" Lahisten patentin mukaan.

Oma ajatukseni alkoi kypsyä yhä enemmän. Wallenbergin "ihan uusi maahenki" oli epäilemättä karjatarhaan ja lantakasoihin liittyvä. Minun täytyi lähteä Lahisiin ja jollakin verukkeella saada Wallenbergiä näytttelemään navettaansa, talliaan ja karjapihaansa. Voisinhan puhua hänen kuuluisista lehmistään ja liinakko-oriistaan.

Wallenberg oli kyllä vakuuttanut, ettei hänen oma väkensäkään tunne niitä keinoja, joita hän oli Pässinmutkassa käyttänyt. Missään tapauksessa hän ei kai sentään ole voinut toimia niin salaperäisesti, ettei hänen hommistaan *jotain* puheltaisi Lahisten kartanossa. Ja ne puheet tiettävästikin ovat kulkeutuneet myös Holmankin väentupaan.

Palatessamme takaisin huoneeseeni, sanoin sentähden Malmfeltille, että pyytäisin saada Holman pehtoria puheillemme.

Pehtori Viklund oli nuori, älykkään ja reippaan näköinen mies. Malmfeltille olin maininnut tahtovani yksin johtaa kuulustelua.

"Viiklunti varmaan osaa sanoa, mitä Lahisten herra teki keväällä Pässinmutkan laihossa?"

"Minä olen monta kertaa sitä kysynyt Nukariselta, mutta hän vain valehtelee, tai nauraa vasten silmiä."

"Kuka on Nukarinen?"

"Lahisten pehtori. — Useana aamuna keväällä, jo kello neljältä, — ihmisten maatessa, — olivat kahden Pässinmutkassa. Lahisten patroona oli itse mukana, ja pehtori kylvi, mitä lieenee kylvänytkään! Hän ensin sanoi kylväneensä heinänsiementä laihoon, mutta kun minä ajoin sen valeeksi, puhui hän hiirenherneistä. — Mutta tottahan minä tiedän, miten hiirenherneet lentelevät pitkin."

"Mitä Viiklunti itse arvelee?"

"Minä luulen, että Lahisten patroona on kovasti kieltänyt pehtoria puhumasta kellekään halkaistua sanaa konsteistaan. — Että heillä konstit on ollut, sen kyllä näkee Pässinmutkan rukiista. — Ja parina aamuna kävivät pellolla oikein vesiruiskujen kanssa."

"Mitä muut siitä puhuvat Lahisten kartanossa?"

"Kaikki tehtiin salassa. Kukaan ei tiedä asiasta mitään. Ainoastaan Alviina" —

"Kuka on Alviina?"

Rehellisen Viklundin naama levisi päivänpaisteiseen hymyyn. "Hänellä on niinkuin ylihoito navetan puolella. On käynyt karjakkokoulua. — On niinkuin parempia." —

"No niin Alviina —?"

"Lahisten patroona on uskotellut hänelle, että lehmät lakkaavat lypsämästä, jos päästää ketään sivullista navettaan. Navetanlattiaa Alviina itse pesee aamuin illoin Jordanin vedellä, jota muka Aaron ja ylimäiset papitkin olivat antaneet kansalle. — Kerran lauantai-iltana Alviina vielä oli navetassa, ja minä menin sinne häntä hakemaan. Hän oli heti vastassa ovella ja kielsi kivenkovaan minua tulemasta sisään. Kun sanoin, 'älä nyt ole tuhma', hän rupesi itkemään ja vakuutti, että lehmät olivat pitkin vuotta antaneet parempaa maitoa kuin ennen, ja että Jordanin vesi heti menettää tehonsa, jos tulen kynnyksen yli. — Piispa itse kuuluu niin sanoneen! — Myös hän ei olisi nytkään saanut puhua Jordanin vedestä mitään. Kun minä rauhoitin häntä ja sanoin, 'ethän sinä olekaan puhunut siitä mitään', niin hän sanoi: 'En olekaan, sillä muuten saisin patroonalta sellaisen kyydin, että saisin hakea itseni ja kamssuni maantieltä yläveräjän takaa! — Ne on just'ikään patroonan omat sanat!'" —

Malmfelt ja minä vaihdoimme silmäyksen. Lähtökohta oli selvä. Toiselta puolen oli ilmeistä, että Wallenberg ei laskisi minua jalallanikaan takapihansa puolelle. Tietysti hän nyt vedonlyönnin jälkeen tulisi olemaan vielä entistäkin varovaisempi. — Muuten itse asia jo alkoi ollakin minulle melkein selvä: maahenki, joka mädättää ilman!

"Ja Viiklunti varmaan uskoo Jordanin veden taikoihin?" kysyin leikillä.

Viklund hymähti merkitsevästi. Vihdoin hän hitaasti ja oraakelimaisesti vastasi: "Lahisten patroona on oppinut ja viisas mies, mutta kova herra. Hän osaa ylläpitää kartanossaan komentoa tahtonsa mukaan ja tietää myös, mitä naisväelle sopii syöttää. — Naiset aina viljelevät virsikirjoja ja sellaisia", hän lisäsi hymyillen.

Viklund alkoi miellyttää minua yhä enemmän. Hän oli järkevä ja luotettava mies. — Minun täytyi ottaa hänet uskotukseni.

"Kuulkaas nyt, Viiklunti! Minä aion vielä tänä aamuna mennä Lahisten navettaan — vesi- ja sähköjohtojen korjaajana. Sitä varten tarvitsisin teidän pyhäpukunne."

Viklund näkyi tuumailevan hämmästyttävää uutista kaikilta puolilta. Vähitellen asia nähtävästi alkoi jossakin määrin hänelle selvitä. Ilmeisesti häntä kuitenkin joku seikka epäilytti. Raappien korvallistaan, hän vihdoin sanoi: "Minä pelkään vaan, herra tohtori, että se puku tunnettaisiin Lahisissa."

— "Aha! Viiklunti tarkoittaa, että Alviina on sen lauantai-illoin nähnyt liian usein?"

Viklund hypiskeli hämillään hattunsa liertä. Hän vältteli pilaani ja ehdotti: "Minä luulen, että räätäri Rimpeliinin puvusta tulisi hyvä!"

"No niin, tuokaa nyt heti räätäri Rimpeliinin pyhäpuku tänne. Myös hattu tai lakki, — niin, ja kaulahuivi! Saappaita en tarvitse. — Ja Viiklunti ymmärtää: ei kumpikaan teistä puhu sanaakaan tästä! — Vielä yksi asia: Tuokaa myöskin pienet teräslankapihdit ja muita pikkukapistuksia, joita monttööri tarvitsee."

Viklund hymähti ja lähti oitis.

"Hän ei ole puusta pudonnut, teidän pehtorinne. Tuntuu olevan ajatteleva,

ymmärtävä mies", lausuin Malmfeltille.

"Hän on käytännöllinen maatöissä, valpas ja tarkka toimissaan. — Muuten suuri don Juan, kuten rehellisen maalaispojan tuleekin olla. Jos vuoden jokaisena sunnuntain-vastaisena yönä syttyisi tulipalo Holmassa, niin Viklund ei koskaan olisi tavattavissa kello yhdentoista ja neljän välillä."

— Malmfelt oli, Viklundia puhutellessani, ensin huolestuneena kävellyt edestakaisin huoneessa. Vähitellen hänen kasvoihinsa oli tullut jännittynyt piirre, ja nyt entinen leikillisuus oli jälleen hänessä vallallaan. Hän pysähtyi eteeni, löi minua olkapäähän ja naurahti:

"Luulen, että Mr Sherlock Holmes jo on saanut jutun jyväsimeensä. Olipa maailman onni, että tulit meille! Minä itse en lainkaan ymmärrä mitään tästä. Olen yhtä ymmällä kuin ennen. — Onko se kemiaa?"

"Se on kemiaa! — Vaikken seitsemän päivän kuluessa pääsisikään Lahisten navettaan ja takapihoille, niin luulen, että voimme umpimähkään, — voiton ja tappion uhalla — ilman muuta esittää herra Wallenbergille ratkaisumme. Varmuushan kuitenkin on paras! — Mutta asiasta toiseen: Milloin Holman suuri kivinavetta rakennettiin?"

"Se on jo kauvan ollut meillä. Isäni sen vanhalla iällään rakensi."

"Oliko siinä heti alussa nykyinen tuuletus- ja ilmanvaihtojärjestelmä?"

"Kyllä oli. — Isäni oli juuri palannut Tanskasta ja Ruotsista, ja navetta laitettiin skoonelaiseen malliin."

"Kuulkaa nyt, setä, — miettikää tarkoin, ennenkuin vastaatte! — Puhuiko isänne koskaan ikänsä loppupuolella, tai ovatko koskaan maanviljelijätuttavanne, joilla on uudenaikaiset, tilavat navetat, valitelleet, ettei karjanlanta enää kasvata jyvää, niinkuin ennen? — Enhän itse ole käytännöllisiin maanviljelysasioihin perehtynyt, mutta nyt juuri johtuu mieleeni, hypoteesini edellytyksenä, tämä mahdollisuus."

"Isälläni oli kyllä tapana sitä alinomaan valittaa, mutta hän kaikessa muussakin aina ylisti vanhoja hyviä aikoja. — Ja totta puhuen, myöskin Ruuth yhtä päätä jankuttelee: 'Minä luulen, ettei — lanta enää ole — lantaa!' — Olen aina luullut, että Ruuth tällä lausunnolla on ainoastaan tahtonut alleviivata

vanhoillisuuttaan. — Onko siinä jotain muuta?"

"Meillä on nyt koko salaisuus täysin selvillä! Kunnioitukseni herra Wallenbergiä kohtaan kohoaa ylimpään huippuunsa. — Minkä moni muu on huomannut, sen on hänkin havainnut: karjanlanta huononee nykyaikaisissa navetoissa! Mutta hän on tieteellisesti arvostellut kysymystä, mikä on syynä tähän ilmiöön? — Tajuttuaan syyn, hän on ottanut avukseen kemian ja sillä keinoin hankkinut itselleen uuden kotimaisen apulannan. Hänen karjanlantansa ei navetassa enää huonone, ja sen ohella hän saa ilmaiseksi, ikäänkuin lahjaksi, lannoitukseen erinomaisen arvokkaita lisätuotteita. Herra Wallenberg on epäilemättä nerokas mies! Hänellä on kriittinen kyky ja luova mielikuvitus. Johtopäätöksiensä arvoa hän tutkii kokeiluilla. — Professori Lemströmiltä hän tietävästikään ei ole saanut ensimmäistä aihetta näihin tuumiinsa. Hän on kyllä omin päin miettinyt asiaa ja sen mukaan ryhtynyt toimiin. — Mutta tässä tulee Viklund tavaroineen. Kello on jo kuusi, ja minun pitää olla Lahisissa, ennenkuin herra Wallenberg alkaa pitää aamukomentoa kartanossaan." —

— "Hyvä on, Viiklunti, — puku ja lisäksi mäyrännahkalaukku, — sopii vallan mainiosti! — Ja oikein johtolankakimppu laukussa. Eipä paremmin voisi olla! — Nyt Viiklunti pitää huolen siitä, että piha, matkaan lähtiessäni, pysyy puhtaana rengeistä ja piioista. — Niin ja vielä! — Kun Viiklunti menee ohi keittiön, niin käskekää tuoda kahvia tänne ylös."

Setä Malmfelt joutui hätään kahvin johdosta.

"Ei, paras setä, — kahvi on kyllä hyvä sisäisestikin käytettynä, mutta tarkoitin oikeastaan kahvia ulkonaista käytäntöä varten. Ihonvärini sopii huonosti monttöörin tamineihin, ja Viklundilta kuulumme, että Alviina on nähnyt maailmaa niinkuin laajemmalti." —

Vasta nyt, pukeutuessani, tulin ajatelleeksi, kuinka väärin tein Lahisten herraa kohtaan. Aioin salakavalasti tunkeutua hänen alueelleen urkkimaan toisen luvallisia toimia, joita tämä itse oli pitänyt tarkoin salassa. Herra Wallenberg oli aina ollut ystävällinen minua kohtaan, vieläpä viime kesänä osottanut minulle aivan erinomaista vieraanvaraisuutta. Tahdoinkin jo luopua koko puuhasta.

Mutta Malmfelt käänsi kaikki pilaksi. — "Älä nyt turhia! Asiahan koskee vetoa! — Kuka leikkiin lähtee, saa leikin kestää. Sodassa ja rakkausseikoissa on kaikki luvallista."

"Rakkausseikoissa, — niin!"

Huomasin, miten Malmfelt huvitettuna vilkaisi minuun sivulta päin.
Lopetin kiireesti pukeutumiseni. — *Où est la femme?*

Olin nyt, maalaisen kannalta katsoen, varmaankin pulska poika. Sinisessä cheviotipuvussa ja korea villahuivi kaulassa! Kun takin ylimäinen nappi oli kiinni, ja se rinnasta sekä olkapäistä mukaantui tiiviisti ruumiin mukaan, olin pyöreä ja pullea nuorimies, niin että syystäkin saatoin ihailla itseäni. Jaloissani minulla oli omat saappaani. Olin herrastelevan keikaileva.

Tuhrin vielä kasvoni ja käteni ruskealla kahvivedellä. Ei paremmasta apua! Takin ulkopuoliseen povitaskuun pistin muistikirjan lyijykynineen selvästi näkyviin. Piti esiintyä kirjoitustaitoisena, liikkuvana toimimiehenä.

Malmfelt oli ihastuksissaan ja nauroi leveintä nauruaan: "Nyt luulen, että Lahisten herrasta teit pietin. Vaikka näkisikin sinut, ei hän sinua tuntisi."

"Itse asiassa koen puolustaa itseäni sillä, että Lahisten herran salaisuus ei oikeastaan enää olekaan mikään salaisuus. Ja sitä paitse, minussa on vielä jäljellä melkoinen määrä ylioppilashuliviliä. Osakunnan kuraattorina olen saanut elää vallattomimman nuorison parissa, ja entinen poikamaisuus pyrkii tänään väkisinkin esiin. Sitä lieneekin alkujaan minulla veressäni."

Otin mäyrännahkalaukun olalleni ja sain päähäni hiukan virttyneen, mustan huopahatun.

"Hyvästi nyt! — Jollen palaa takaisin tunnin, parin päästä, niin on paras, että naaraillette Kaislahden pohjaa", nauroin mennessäni.

"Onnea matkalle!"

Lähdin kulkemaan talonpäädyn ympäri, mennäkseni pitkin peltokujaa oieti maantielle, kun takanani kuului raikas, heleä nauru.

Katsoin taakseni. Avoimessa ikkunassa hulmahtivat palttinauutimet, ja niiden keskeltä kurkisti esiin pieni, aamunsirkeä, punaposkinen, pörrötukkainen pää.

"Herra professori!" hän ilkkui. — "Luulin teitä ensin miksi mustalaiseksi, mutta tunsin teidät sitten profiilista. — Mitäs ihmettä nyt?"

"Hyvää huomenta, neiti! Saanko tulla katsomaan teitäkin profiilista?
Tuntisin sen miljoonien joukossa."

"Ei, ette saa tulla likemmäksi lainkaan! — Mutta mitä kepposia te nyt olette tekemässä?"

"Lähden vain Lahisiin salapoliisina. Te saatte kuulla asian lähemmin isältänne. Minä palaankin takaisin melkein siksi, kuin te olette pukeutunut."

Vielä kauvan kuulin hänen nauraa hihittävän jäljessäni.

4.

Sain pian nähdä, että valepukuni kelpasi. Maantiellä tuli Lahisista päin mies, — mahdollisesti pehtori, — niittokoneen kanssa.

Pysähdyin, kysyäkseni hovin nimeä.

"Lahisiksihan sitä on täällä mainittu. — Kenenkä puulaakin mies sinä olet?"

"Oman puulaakini mies." — Sylkäisin tiepuoleen ja jatkoin matkaani. Hän oli luullut minua jonkun tukkiyhtiön metsänlukijoiksi.

Lahisissa oli kaksi uljasta navettaa. Hiukan pienemmän — nähtävästi uudemman — navetan keittuhuoneen ovi oli auki. Astuin sisään ja aloin tyhjentää tavaroita laukustani muuripadan pankolle.

Karjakko tuli navetasta juosten: "So, ei saa! Menkää pois sukkelaan!"

"Ei vai saa!" — Katselin häntä ilmeisellä ihastuksella. —

"Johtolankoja ja vesitorviahan minun piti täällä tarkastaa."

Hän oli pullea tyttöhempukka, posket tummanpunaiset ja täyteläät. — Olisi ollut synty sanoa, että intelligenssi loisti hänen kasvoistaan.

"Mutta patroona vielä tänä aamuna sanoi, — kutsui koko talonväen pihalle seisomaan, — siitä ei ole muuta kuin tunti aikaa, — veti kepillään viirun poikki

pihatien ja sanoi: 'Ei ketään ihmistä saa kymmeneen päivään päästää tuon viirun ylitse kulkemaan. Ei elävää sielua kymmeneen päivään karjapihan puolelle, — muistakaa se! — Ja jos Holman hovista tulee herroja taikka narreja, niin ajakaa heidät ulos tuosta veräjästä!'"

— Aha! Kustaa II Aadolf oli jo ehtinyt ryhtyä varokeinoihin pappenheimiläisiään vastaan! —

"Olenko minä neidin mielestä herra taikka narri? — Ei ole enempää kuin kolme minuuttia aikaa, kun patroona konttorissaan sanoi minulle näinikään: 'Mene sinä tuosta poikki pihan navettaan, niin Alviina näyttää sinulle sähköjohdot ja torvet. Sano, että patroona itse käski!' — Neiti vissiin on se Alviina? — Kun on kaunis tyttö, niin passaakin, että on kaunis nimi!"

— "Ettehän te minun nimeäni voi tietää?" Hän katsoi minua tutkivasti.

— "Ettehän te ole minua ennen nähnyt?"

"En ole eläissäni ennen tässä pitäjässä käynyt", vakuutin totisena.

"Koko hovissa en ole muita tavannut, kuin patroonan itsensä."

Alviina näytti epäröivän. Hän hypiskeli johtolankakimppuani, jonka olin laskenut pankolle, ja näkyi jo alkavan uskoa asiani oikeaksi. Mutta äkkiä uusi ajatus lensi hänen päähänsä.

"Tulkaa ulos, niin menen patroonalta kysymään."

— Aha! Pikkuvaleet eivät riitäkään. — Pitää valehdella oikein Porvoon mitalla!

—

"Patroona hyvin tietää, ettei Jordanin vesi minun käsissäni pilaannu. Hän juuri käskikin minun samalla katsoa, onko laitteet täällä, niinkuin ovat piispanhovin navetassa."

"Tiedättekö tekin niistä asioista?"

"Vai en tietäisi? Kun olen kaksi vuotta ollut piispanhovin konttorissa. — Ei ollut palkka pieni, mutta onhan sitä nyt ollut, Jumalan kiitos, hyvät ansiot näissäkin toimissa. Naimaton nuorimies pyrkii maailmalle, — tahtoo tehdä tuttavuuksia!"

— Katseeni, jonka loin Alviinaan, oli olevinaan sulava.

"Mahtoi olla suuri ja komea se piispanhovi?"

"Komea oli! — Kaksikymmentäneljä hevosta. — Ja kymmenen hevosta aina pitkin viikkoa veti vesitynnnyreitä rautatieasemalta. Joka lauantai annettiin Jordanin vettä ilmaiseksi kaikille, kuka vaan tuli pyytämään. Minä itse sain olla tynnyrintapissa ja laskea. Moneen taloon ja hoviin sitä haettiin pitkin hiippakuntaa."

— "Nyt te vissiin valehtelette?"

— "Olenko neidin mielestä sen näköinenkään?"

"Mutta oliko se vesi tuotu oikein Luvatusta maasta ja Jordanista?"

"No sen tietää, — laivoissa kolmen meren takaa. — Emmekä me, virkamiehet, niin suuria vesimääriä hakijoille antaneetkaan, — pienempiin astioihin vaan."

"Niin, ei sitä paljon tarvita! Suureen vesiämpäriin, joka on tuolla navetassa, kaataa meidän pehtori vain litran verran. Minä sillä sitten valelen navetan lattiaa."

"Niin, paljonko sitä tarvitaan? — Sekaantuuhan vesi veteen!"

"Herra on paljon nähnyt ja tietää paljon". —

"Neiti sanoo Piilmanniksi vaan". — —

Navetan ovi oli nyt minulle avoin. Sain vapaasti astua pyhäkköön.

Se oli suuri, valoisa navetta; ikkunat olivat laajat ja oikein uutimilla varustetut. Vaikka oli paras kesäaika, niin lehmiiä pidettiin sisällä. Siinä syödä nyhtivät viherrehua tai märehivät, turvepehkuilla maaten. Ilma oli navetassa tavattoman puhdas ja raitis. — Todellinen lehmien palatsi!

Näin heti, että katosta lähellä pitkisseiniä riippui kummallakin puolen navettaa rivi leveäsuisia kiviastioita. Kivivateja oli kaikkiaan neljätoista, — lehmiiä navetassa arviolta satamäärä.

Olin tarkastelevinani sähköjohtolankoja. Sain keittuhuoneesta käsitikapuut ja kiipesin, muka sähkölankojen takia, katonrajaan asti. Sopivassa tilaisuudessa pistin päretikun kiviastian sisään. Huomasin sen sisältävän hiukan kellertävää, vesimäistä nestettä. Alviina paraillaan, varsiluuta kädessä, valeli Jordanin vedellä navetan toista lattianpuoliskoa. Oma puoleni oli vielä koskematon. Tultuani alas tikapuilta, pistin päreeni väkivesiviemäriin. Kun nyt päretikkua tarkastelin, huomasin, että sen päässä höyrysi hieno, valkoinen huurrekaasu.

Olin nähnyt kyllin. Alkuperäinen arveluni oli saanut vahvistuksensa.

Menin Alviinan luo: "Eipä täällä minulle taida olla työtä. Kunnossa olivat sähköjohdot."

"Ja näinkö siellä piispanhovissa navetan lattiaita valeltiin?"

"Than niin, — juuri sillä tavalla! — Mutta voisihan tarkastaa, miten teillä virtsakaivo on tehty. Se on kai lukossa?"

"Avain on keittuhuoneessa. Minä tulen aukaisemaan."

"Ei meillä siellä piispanhovissa ollut tapana ilmanvaihto- ja tuuletuspeltejä pitää navetassa auki, muuta kuin ani harvoin, silloin tällöin", sanoin Alviinalle, lähtiessämme ovesta ulos.

"Ei meilläkään nyt enää! — Ja kuitenkin lehmät Heikinpäivästä alkaen ovat lypsäneet parempaa maitoa kuin ennen. Piilmanni näkisikin, miten kaunista voita saamme!" — Alviina alkoi innostua; hän oli omalla alallaan, näissä seikoissa asiantuntija.

"Ymmärtäähän sen: Lehmät viihtyvät Jordanin veden lähetyvillä. Ja toisekseen kärsivät navetan alituisesta vedosta; saavat leiniä, nuhaa, yskää ja tuberkeleita."

Virtsakaivo navetan ulkopuolella oli suuri, koko navetan pituinen ruuma. Pistin siihen seipään, jolla koetin tönkiä laarin pohjaa. Seipään rohjuiseen tyvipäähän näin tarttuneen valkoisia kidekirpaleita.

"Hyväthän nämä laitokset ovat", vakuutin Alviinalle.

Heti oikealla kädellä oli lautavaja, jossa huomasin ruiskun pumppuineen. Sen siivosta saatoin tietää, mihin sitä oli käytetty. Vieressä oli tynnyri, jonka ylitse oli löyhästi sidottu harvakuteista säkkikangasta. Kankaan pussimaisesta puhjukasta korjasin muutamia valkoisia kiteitä, jotka pistin taskuuni.

Juuri samalla sattui huomiooni toinen katos, jossa oli suuri määrä avaamattomia sementtitynnyreitä.

"Mihin kaikki nuo tarvitaan?" kysyin.

"Kukapa ne patroonan tuumat tietää? Alkuviikolla vasta tulivatkin tänne laivalla."

Olin toimittanut tehtäväni Lahisissa. Ei ollut syytä viipyä kauvemmin. Minä hetkenä tahansa saatoin saada kiivaan herra Wallenbergin niskaani.

— "Eipä minulla olisi ollut asiaa lainkaan tähän hoviin. Niin oli kaikki paraassa kunnossa. Toisissa paikoissa voi olla työtä viikkokausiksikin." — Pistin Alviinalle kättä hyvästiksi.

"Eikö Piilmanni katselisi vielä meidän toistakin navettaamme?"

"Uskonhan minä jo vähemmälläkin Alviinan kykyyn ja huolellisuuteen. Taidattepa olla oikein koulun-käynyt."

"Tulihan sitä käytyä niinkuin karjakkokoulua! — Meneekö Piilmanni tästä nyt Holman hoviin, tuonne toiselle puolen lahteä? Jos sattuu, voisi siellä olla työtä hyvästikin."

"Enköhän vaan taida lähteä tästä kirkonkylään päin. Huomenna on sunnuntai, ja kukapa silloin tahtoisii olla kaukana kirkosta? Ehkä minä tapaankin Alviinan kirkkomäellä." —

Jätin tämän tuhmaansekaisen tytön, josta jo aloin olla pääsemättömissä. Viklundin mieltymys Alviinaan ei varmaankaan ollut riippuva tytön henkisistä lahjoista. Häntä kyllä ihastutti "nuor ruumis viehkein hemmekkään". — Mutta Viklund kai tuumikin: "on kylliks sielua itsellään".

Alviina meni uudestaan navettaan, joten voin vapaasti pyrkiä takapihan nurkkien ohi talosta pois. Minun ei tarvinnut aluksi lähteä kulkemaan muka "konttoriin päin", jolloin olisi täytynyt mennä ajotielle itse kartanonpihan lävitse.

Onni minua todellakin suosi! Tuskin olin ajotiellä kivenheiton matkan päässä kartanon pihaveräjästä, kun Lahisten herra pyylevänä, rusikkasauva kädessä, tuli portaita alas astuen. Laahustelin jalkojani perässäni ja kävelin laiskan rennosti, niin että mäyrännahkalaukku heilui edestakaisin olallani. Sulkiessani yläveräjän, huomasin Wallenbergin seisovan keskellä pihaa tarkkaavassa asennossa, kasvot minuun päin kääntyneinä.

Toivoin sydämeistäni, ettei Alviina joutuisi pahempiin selkkauksiin tutkimusteni johdosta. Olinkin vältellyt tekemästä hänelle mitään varsinaisia kysymyksiä. Jos Wallenberg alkaa häntä kovistaa toimistani navetassa, niin työllä on puhdas omatunto. Hän ei joudu hätään, vaan pystyy puolustamaan itseään. Hän voi rehellisesti vakuuttaa, että vieras vain vilkaisi sähkölankoisiin, ja kun olivat kunnossa, heti lähti navetasta ulos. Myös hän voi ilmoittaa menneeni kirkolle päin työnhakuun.

Herra Wallenbergin maahenki-hankkeet olivat nyt tiedossani. Malmfelt on voittava vedon. Lankinsuon riitajuttu tulee kunnialla haudattavaksi. — Minua nauratti sana "maahenki" tässä yhteydessä. Wallenberg oli tahtonut ivailla käytäntöön otettua nimitystä, joka hänen mielestään ei merkinnyt "*Erdbegeisterung*" vaan "*Erdhauch*"!

Kävelin hiljalleen maantietä Holmaan päin. Koetin tehdä eräitä ylimalkaisia arvioita Wallenbergin uuden keksinnön merkityksestä. Suurviljelijälle siitä kyllä saattoi olla hyötyä. Wallenbergin uutta menettelytapaa käyttämällä, voidaan jossakin määrin vähentää ulkomaisten apulantojen ostoa. Erittäin Lahisten herralle, jolla oli suuri karja, tämä keksintö voi semmoisenaan olla varsin arvokas. Hänellä oli noin kaksisataaviisikymmentä lehmää navetoissaan, — lukuunottamatta aukumenttitilan karjaa. Tähän tulivat lisäksi hevoset sekä elukat karsinoissa ja läävissä. —

Mutta oliko keksinnön kantavuus niin suuri, että Wallenberg, kuten hän näkyi toivovan, voisi saada aikaan todellisen uudistuksen viljamaiden lannoittamisessa? — Tuskinpa vaan!

Oliko Wallenberg siis ollut liian vilkastoiveinen, kuten keksijät ja keksijä-parat yleensä, — vai oliko asiassa vielä jotain muuta?

Luulin Lahisissa nähneeni kaikki ne laitteet ja menettelytavat, mitkä olivat tämän kysymyksen yhteydessä. Olin jotenkin selvillä siitä, mikä tehtävä milläkin erikoisasialla oli pääasiaan nähden.

Ah! olin juuri pääasian unhottaa! Karjanlanta paranee umpinaisessa navetassa! — Tämän kautta keksinnön arvo lisääntyy monin verroin: Sillä on tavaton merkitys sekä suurviljelijälle että pienviljelijälle. —

Astuessani eteenpäin, olin päässyt lähelle Holman ajotietä, missä maantie tekee kierroksen Haukkavuoren ympäri, kun mieleeni johtuivat Lahisten sementtitynnarit. Suuri määrä sementtiä oli äskettäin tuotu taloon. — Mitä varten? Oliko tämäkin seikka jollain tavoin Wallenbergin uusien hankkeiden yhteydessä? — Rautabetonia? Ah! olinhan, kulkiessani rehuladon ulkonurkan ohi, kompastunut kokonaiseen soraläjävuoreen! Somero oli nähtävästi viime talvena sinne ajettu.

Äkkiä kaikki kuin välähdykseltä selvisi minulle mieleeni! Ymmärsin, mitä betonirakennusta Wallenberg ryhtyy rakentamaan keskellä kesää. — Karja

piakkoin lasketaan niitetyille kedoille ja on jälleen lokakuusta alkaen navetassa. Rakennus on saatava siksi valmiiksi! — Sitäpäitse, olihan Wallenberg uhannut jo jouluksi kirjoittaa seikkaperäisiä neuvonantoja maanviljelijöille!

Wallenberg aikoo todella tehdä jymyt Suomessa! — Vihelsin pitkään.

— "Tuleeko herra professorille mustalaistavat mustalaisen puvun mukana?" — Tienkäänteessä tuli Signe neiti vastaani nauraen. Hän oli avopäin; punainen päivävarjo niskassa suojeli häntä aamuauringon säteiltä.

"Hyvää huomenta toistamiseen!"

"En malttanut pysyä kotona. Piti tulla kuulemaan. — No, kuinka kävi? Saitteko selkoa asioista? — Arvasin, että te pian ehkä palaatte. — Kumpiko voittaa vedon?"

"Isänne kyllä voittaa. Asia on täysin selvillä."

"Ja näin lyhyessä ajassa. — Olettepa äärettömän etevä!"

Samalla hän huomasi, minkälainen pukuni oikeastaan oli, — miltä mustalainen näytti! Hän purskahti raikuvaan nauruun, katseli minua joka puolelta ja tirskuili kiusoittelevan lystikkäästi. Pelkään, että "korkea oppi" tunsu itsensä sangen yksinkertaiseksi ilkamoivan tyttölapsen vallattomuuden edessä.

"Mutta miten te olette päässyt noin mustaksi?" hän ihmetteli.

"Kahvi tekee mustaksi, sanotaan".

"Mutta ei mustasukkaiseksi, kuten tädit väittävät! — Tiedättekös, äiti tulee nyt kovin iloiseksi. — Hän oli vedosta ensin niin hirveästi pahoillaan. Mutta me silloin selitimme, — isäni ja minä, — että setä Wallenberg kyllä häviää vedon; ja isäni sanoi, että se ikävä Lankinsuon riita myös nyt loppuu. Mutta äiti ei uskonut. Isä itse oli vakava. Mutta me sanoimme, että tohtori Pohjamo osaa kaikki, ja mihin ikinä hän ryhtyy, sen hän saattaa perille kanssa ja silloin isä ja äiti hymyilivät."

"Me?" —

Hän huomasi puhuneensa itsensä pussiin ja joutui hämilleen. — "Ja *minä* kerroin

sitten äidille teidän valepuvustanne, ja silloin hän nauroi ihan katketakseen."

Olimme päässeet ahteelle, mistä Holman pihamaa näkyi. — "Kas, isä ja setä Ruuth seisovat portailla. He huomaavat jo meidät". Hän heilutteli innokkaasti punaista päivänvarjoaan. — "Nyt he arvaavat, että kaikki on hyvin".

Pitkin matkaa kartanoon saakka hän aina välillä uudisti merkinantojaan. — Vertaus kyllä pahoin ontui, mutta olin kuin mikä Teseus, paluumatkalla Ariadnen kanssa. Minotauroksen pesään olin pistänyt pääni, monimutkaisesta sokkelosta suoriutunut. — Niin, siihenpä vertaus päättyikin! — Mistään turmasta en ollut Ariadnea pelastanut. Hänellä oli vyyhtinsä omissa käsissään, ja sitä minä en ollut selvittänyt. — Mutta siitä huolimatta uusi Teseus tuli punaisin purjein, ja merkinanto oli Ariadnen itsensä. — Voi, nuorenmiehen ikuisia haaveita!

Viklund avasi meille veräjän, kysyvä ilme kasvoissaan.

— "Kaikki selvillä, Viiklunti! — Tulkaa huoneeseeni, niin viette puvun takaisin omistajalleen. — Viiklunti saa yhtä ja toista puuhaa tänä päivänä Holman navetassa."

Signe neiti kiiti kohotetuin käsin poikki pihan; portailla hän, lainkaan pysähtymättä, lausui pari sanaa isälleen ja jatkoi sitä menoa sisään saakka. Hän kiiruhti viemään hyviä uutisia äidilleen.

Malmfelt ja herra Ruuth tulivat iloisina vastaan.

"Vai niin! Sepä hauska, että onnistuit! — En tiedä, kuinka oikein kiittäisin sinua." Malmfelt puristi kättäni.

Herra Ruuth löi minua tarmokkaasti olalle. "Se oli nopea suoritus!" hän lausui suuremmalla sydämellisyydellä, kuin olisin odottanutkaan. "Kemia on sentään — tieteiden tiede! Ja teillä kun jo — lähtiessänne, oli koko juttu — selvillä!"

Nähtävästi Malmfelt oli kertonut herra Ruuthille aamuisen keskustelumme.

He olivatkin nyt kovin halukkaat seikkaperäisesti kuulemaan, mitä Wallenbergin kokeilut tarkoittivat.

"Lyhyesti sanoen, herra Wallenberg on kokeissaan ottanut sitoakseen sen ammoniakin, joka navetan tuuletustorvien kautta tätä nykyä häviää ilmaan,

tuottamatta mitään hyötyä. Tiedämme, että ammoniakki — siinä oleva typpi — on kasvien tärkein ravintoaine. Wallenbergillä on navetassaan pieni, sievonen tehdas, jossa valmistetaan parannettua ammoniumsulfaattia. — Kas tässä, eräitä *corpora delicti*!"

Otin taskustani suurempia ja pienempiä kiteitä, jotka laskin kuistin pöydälle. — "Edessänne on puhdasta salmiakkia, klorammoniumia. Tätä arvokasta suolaa on ainoastaan 20% siinä ammoniumsulfaatissa, jota te maanviljelyskaupoista ostatte. Yksi kilo tätä vastaa viittä kiloa teidän apulantaanne.

"Huomatkaa: tämä on vasta Wallenbergin kokeilua! Hänen varsinainen tarkoitusperänsä on paljon laajakantoisempi.

— "Mutta, hyvät herrat, minun täytyy nyt hiipiä huoneeseeni pukuani muuttamaan! Sitä paitse, ennenkuin voin seikkaperäisesti esittää näitä asioita, täytyy minun tarkoin punnita tekemieni havaintojen jokaista yksityiskohtaa, sommitella kokoon ajatuksissani Wallenbergin suunnitelman pääpiirteet sekä tehdä eräitä todennäköisyyslaskelmia. Sen verran voin nyt jo sanoa, että herra Wallenberg kyllä on tunnustava hävinneensä vedon."

Herra Ruuth pisti todistuskappaleeni lompakkoonsa ja lähti huoneeseensa. Malmfeltin täytyi saada kertoa asiat rouvalleen. Minä menin yläkertaan.

Käytävässä herra Soinivaara, gentlemanin puvussaan, tuli vastaani. Hän oli nähtävästi lähdössä aamukävelyllään. Ennenkuin pääsi sivutseni, hän tunsu minut, astui askelen taappäin ja katsoi minuun pitkään, itsevanhurskaan nuhtelevasti. Ei ollut leikkiä siinä katseessa. Muistan kerran kouluajoiltani, kolmannelta luokalta, kun olin käynyt omenanvarkaissa, miten luokan-esimies loi samanlaisen katseen minuun, kadotettuun.

— "Herra tohtori on jo lähdössä yölevolle?"

— "Lehtori on jo hereillä, — hyvää huomenta!" — Kumarsin ja astuin kamariini.

Sain tehdä jotenkin perinpohjaisen puhdistuksen, ennenkuin jälleen tunsin olevani omassa olossani. Pukeutuessani saapui Viklund, jolloin neuvottelin hänen kanssaan tehtävistä töistä ja sain kuulla paikkakunnan juna-ajat. Jos hyvin kiirehdimme, voidaan vielä telefoonilla tehdä kaupungista tilauksia, lähetettäväksi pikatavarana kirkonkylän asemalle. Riensin alakertaan.

"Nyt, setä, oitis telefooniin! — Ei ole aikaa kyselyihin. — Telefoonatkaa kaupungin rautakauppaan. — Todella! sepä onni, että linja oli auki! — No niin: Rikkihappoa 50 kiloa; — galvanisoitua rautalankaa N:o 14, 3 kiloa; — pieniä väkipyöriä 1 1/2 tusinaa, 2-3 senttiä läpimitaten; mönjää 1/2 kiloa. — Vielä sitten! Menkööt rautakaupasta Jaakko Huhtaselle, lähellä rautatieasemaa: — 1 1/2 tusinaa kivivateja — eli "kivipytyjä" — à 3 litraa. — Kaikki heti kohta pikatavarana tänne. —

"Toivon, että ennätämme saada tavarat. Tämä on ainoa juna, jota voimme tänä päivänä käyttää, ja huomenna on sunnuntai. Sedän kunnia vaatii, että ratkaisu esitetään herra Wallenbergille niin pian kuin mahdollista. Laitamme Holman navettaan samanlaisen tehtaan, kuin Lahisissakin on. — Laskemme arvoitusta esittävän peikon poikkihakatun pään silkkihuivissa Wallenbergin jalkojen juureen, kuten Andersenin sadussa."

"Ei, kuulkaa nyt, herra Pohjamo, peikon pää on laskettava — prinsessan jalkojen juureen!" — Herra Ruuth oli hyvällä tuulella: — minä olin harvoin kuullut hänen puhuvan niin pitkää lausetta yhteen henkäykseen.

Olin velvollinen antamaan heille muutamia selityksiä. Istahdimme tupakkahuoneeseen.

"Asia on se, että tarvitsemme suolahappoa. Mutta kahdesta paino-osasta rikkihappoa ja yhdestä osasta keittosuolaa saadaan suolahappoa. Viklundilta kuulin, että keittosuolaa on talossa kyllin. Ostaessamme rikkihappoa voitamme puolet hinnasta. Sitä on kaupan pajukoppien suojaamissa 50 kilon pulloissa.

"Ripustamme suolahappoastioita navetan kattoon. Suolahappo imee ammoniakkia itseensä, ja astiain pohjalle kiteytyy salmiakkia. Kivivatien lukumäärä — Viklund kutsuu niitä "kivipytyiksi" — saa riippua navetan koosta ja lehmien luvusta. — Lahisten uudemmassa navetassa niitä oli neljätoista. Holman suuressa kivinavetassa voisimme käyttää kahdeksantoista."

"Nyt kuullessani Wallenbergin kaikki temput", sanoi Malmfelt, otsaansa sivellen, "huomaan sitä selvemmin, kuinka mahdotonta minun olisi ollut saada niistä tietoa omin päin. Häpeän oikein itseäni ja vetoani! Häpeän Pohjamon edessä, häpeän Wallenbergin edessä." — Malmfelt karisti tuhkaa sikaristaan ja puhalsi savurenkaan ilmaan.

— "Wallenberg olisi todella ansainnut voittaakseen vetonsa."

"Entä Lankinsuo? — Paras aina, kun käy, — niinkuin käy", lausui herra Ruuth filosoofisesti. "Tapausten logiikka on kuin — sirkkelisaha. Jos kuinka päin terää kääntää, — se leikkaa sittenkin. — Tahdon olla täysin — puolueeton. En puutu asiaan — sinne enkä tänne. — Kinastuksen syy oli — syvimmin katsoen — Lankinsuo. Herra Pohjamo — vastoin tahtoaan — muistutti sen hänen mieleensä. Wallenberg oli tämän jälkeen — vaateliias, sietämätön. Jo sorsanajossa hänen kätensä — vapisivat. Jos Wallenberg kaksi vuotta sitten olisi suostunut — sovintotarjoukseen, niin hän ei nyt häviäisi — tätä vetoa."

Nyt vasta opin oikealta kannalta tuntemaan herra Ruuthin. Hänen näennäisen haluttomuutensa ja velton välinpitämättömyytensä alla piili kypsästi harkitseva järki, hieno ymmärtämys ja äärimäisin suvaitsevaisuus. Tyynen pinnan alla kulki vankka pohjavirta, jota ohjasi miehenarvo. — Hän oli iloissaan siitä, että Malmfelt voittaa vedon, että Lankinsuon riitajuttu päättyy, että Wallenbergin käytös kääntyy häntä itseään kohtaan. Hänen mielestään ei Malmfeltilla ollut syytä omantunnon vaivoihin, mutta hänen velvollisuutensa oli pysyä puolueettomana. Herra Ruuth oli itse vedon todistajana ja, jos riita syntyy, jäsen siinä sovinto-oikeudessa, johon hän sekä herra Wirsén valitsevat puheenjohtajan.

Käännyin herra Ruuthin puoleen: "Pyytäisin kysyä teiltä eräitä seikkoja. En tahdo kysellä sellaista, mistä te, vedonlyöjään luottamusmiehenä, voisitte joutua välikäteen."

"Siitä olen vakuutettu", hän lausui lämpimästi.

Tiedustelin herra Ruuthilta hänen omia havaintojaan karjanlannan huonontumisesta.

Sukeutui pitkänlainen keskustelu, josta kävi ilmi, että Ruuth todella oli alkanut epäillä lannan muuttuneen heikkoperäisemmäksi. Pelloille, joihin hänen isänsä aikana ja hänen omassa nuoruudessaan oli vedetty määrätty kuormaluku sekottamatonta lantaa, täytyy nyt vetää samaa lantaa paljon enemmän. Sato kuitenkin tulee pienempi. Ilman apulantoja ei enää lainkaan voida tulla toimeen.

Mitään syytä tähän asianlaitaan hän ei ollut keksinyt. Hän kyllä oli asiaa miettinyt, mutta lopulta tullut siihen johtopäätökseen, että se ei ole lanta, joka huononee, vaan maan tuotantovoima, joka vähenemistään vähenee. Jonkun aikaa voidaan maata viljellä, — määrätyin kausin. Säästelemällä ja apukeinoja käyttämällä voidaan tuottamiskykyä pingoittaa varsin pitkälle — sadoiksi,

suotuisissa oloissa ehkä tuhansiksikin vuosiksi, — mutta ennen tai myöhemmin se kuitenkin aina viimein loppuu. Sellaisia esimerkkejä olivat Sahara, Syrian-Arabian ja Gobin erämaat, Sisä-Aasian arot, koko Pohjois-Afrika, kaikki itämaat.

— Huomautin, kuinka perin virheellinen tämä yleinen käsityskanta itse asiassa on, ja kuinka hän ampui yli maalin. Maan tuottamiskyky on loppumaton, luonnon utaret ehtymättömät, niinkauvan kuin aurinko lämmittää, ja ilmakehässä on tyypeä, happea, vetykaasuja ja hiilihappoa. Missä luonnonsuhteet muuten ovat suotuisia, siinä maa, itseksensä jätettynä, aina kokoo vähitellen varastoonsa uusia kasvattavia aineksia.

Ryöstöviljelyksellä tietysti voidaan määrättyllä alueella lyhyessä ajassa hävittää vuosituhansien säästöjä. Varottavina esimerkkeinä siitä ovat juuri Pohjois-Afrika ja itämaat. Taikka Suomessa Kymen-laakson entiset kauramaat. Mutta järkipäisesti hoidetulla vuoroviljelysalueella lisääntyy maan tuotantovoima lisääntymistään.

Jos nyt jollakin tilalla viidentoista — kahdenkymmenen vuoden kuluessa ei ole otettu uusia maita viljelyksen alaiseksi, — jos samalla ajalla talon karjaa on yhä lisätty ja viljelysmaille lannan ohella vedetty savea ja ruoppaa sekä lisäksi vielä kallisarvoisia ostolantoja, mutta viljelystuotteita siitä huolimatta ei ole saatu enemmän kuin ennen, — niin tämä epäilemättä riippuu siitä, että talon oma karjanlanta on heikontunut.

— "Että asianlaita todella on sellainen, en ole aikaisemmin tiennyt. Mutta tiedän sen nyt. — Herra Wallenberg on sen minulle opettanut. Hän tahtoo väittää, että nykyaikaiset navetat ovat maanviljelyksen tuhoksi!" —

Huomautin vielä, kuinka navettain ilmanvaihtojärjestelmä tuli käytäntöön, yksinomaan meijeriliikettä silmällä pitäen. Tuli saada hajutonta maitoa ja puhdasta, maukasta voita. Yksipuolisesti on ajateltu ainoastaan tätä asiaa. Sillä välin annetaan navetan arvokkaimman kaasun, ammoniakin, lentää tuuletustorvien kautta ilmaan. Se ei nyt tule hyödyksi harakoillekaan. — Korkeintaan mikroobeille ja eräille vaarallisille tautibasilleille. Wallenbergin mielestä "mädätetään maailmaa". — Entisinä aikoina sitoutui ammoniakkia suurin määrin navetan vereksen lantaan, sitä kyllästyttäen!

— "No niin, teillä on nyt navetoissanne ilma verraten puhdasta. Mutta kuitenkin,

kuka tietää, eivätkö lehmät talvella kärsi navetan kovasta vedosta yhtä paljon, kuin ennen läävän ummehtuneista kaasuista? — Wallenberg pitää navettansa suljettuna; hänen navetassaan ei ole vetoa. Mutta siitä huolimatta sen ilma on täysin raitis, raittiimpi kuin teillä! Hän saa ammoniakkin sidotuksi: hankkii itselleen samalla voimaperäistä karjanlantaa sekä uuden apulannoitusaineen, joka on viisi kertaa tehokkaampaa kuin kalliilla hinnalla ostettu ammoniumsulfaatti. — Yksi tie, kaksi asiaa!" —

Herrat olivat ihmeissään, innoissaan. — "Minä laitan jo maanantaina omaan navettaani — samanlaiset vehkeet", sanoi herra Ruuth.

Ja nyt Ruuth kertoi merkillisen jutun. Joku aika sitten oli eräs hänen oman pitäjänsä isäntämiehiä, — vanha, rikas ukko, — tullut Ruuthin luo, joka oli osuusmeijerin johtokunnan puheenjohtaja, ja sanonut itsensä osuusmeijeristä irti. Syyksi hän oli ilmoittanut sen, ettei hän suostu kauvemmin noudattamaan yhtiösääntöjen määräyksiä navetan hoidosta ja puhtaanapidosta. Oli vakuuttanut aikovansa "tukkia kaikki reiät ja lävet navetassaan", niin että navetta taas oli kuin "entisinä aikoina". Voinsa hän saattoi myydä kaupungin torilla kuin ennen, mutta myös hän tahtoi saada viljan kasvamaan kuin ennen. Vaikka hän kuinka lannoittaisi peltoaan, on hänen torpparillaan aina parempi vilja kuin isännällä. "Ja vika on navetassa, eikä missään muussa!" oli ukko päätellyt.

Herra Ruuth oli laimeasti kokenut käännättää ukkoa, mutta tämä oli itsepintaisesti pitänyt päänsä ja sillä tiedolla lähtenyt.

"Siinä näemme!" huudahdin. "Oppimaton maamies ratkaisemassa Wallenbergin probleemia. — Emme saa moittia häntä, jos hän ratkaisussaan onnistui vaillinaisesti. —

"Me itse, jotka saamme kaikki tietomme kirjallisuudesta, omistamme jonkun uutuuden, niinpian kuin sen tietopuolinen selostus on saavuttanut hyväksymisemme. Koko teoria ehkä perustuikin aivan yksipuolisiin näkökohtiin: — Vähät siitä, meidän näkökantomme on nyt kerta kaikkiaan vakaantunut, määrätty. Emme koskaan enää tutki asiaa sen enempää. Pidämme kiinni ennakkomieli-piteestämme. Asiat saavat kaavamaisesti mennä menojaan. — Tämä on meidän vanhoillisuutemme.

"Suomalaisen maamiehen vanhoillisuus on toisenlainen. Hän epäilee jo edeltäkäsikin kaikkia uutuuksia. Vanhan ja sen hyvät puolet hän tuntee

perinpohjin; uusi on outoa ja "herrain keksintöä". Ympäristönsä vaikutuksesta hän vihdoinkin voi omistaa uutuuden, mutta yhä edelleen hänellä on syvä epäluottamus sitä kohtaan. Hän tekee huomioita, tarkastelee, vertailee. Hänessä on kritiikin henki. — Hän pysyy kokeilujen kannalla. — *Näistä* vanhoillisista voisi toisissa olosuhteissa syntyä uutten urain aukaisijoita. Heidän joukossaan on useita, joista voisi tulla Wallenbergejä, jos heillä olisi kykyään vastaavat tiedot."

"Kuulkaa tohtori", lausui herra Ruuth, "minä en häpeä tunnustaa, että myötätuntoisuuteni on kokonaan — viimeainittujen puolella. Pahoittelen, että omat fyysiset ja kemialliset tietoni ovat — liian vaillinaisia."

Olimme istuneet keskustellen, ja alkoi olla aika, jolloin perheenemäntä aamuisin tavallisesti näyttäytyi. Salista soi pianonsoittoa. Sävelet vierivät pitkin, pehmein juoksutuksin.

"Luulen, Malmfelt, että eukkosi on oikein — parhaalla pyhätuulellaan", sanoi herra Ruuth, nousten nojatuolistaan.

Lähdimme saliin. Rouva Malmfelt lakkasi soittamasta: "Arvasin kyllä, että saisin eräitä itsekseen oleilevia jöröjaakkoja houkutelluiksi ulos pesästään." Hän tuli vastaamme hymyillen.

Istuessamme sohvan luo, hän kääntyi minun puoleeni.

"Ja teitä, tohtori, minun pitää erityisesti kiittää! En osaa sanoa, kuinka olen iloinen. — Se siunattu kärejätuttu siis nyt päättyy. — Oh, kuinka kärejöimisiä onkin kestänyt! koko meidän aikamme, ja yhtä kauvan ennen meitä. Olen aina oikein hävennyt, kun mieheni on täytynyt alituisesti seisoa kuin rikoksenteijä oikeuden edessä. — Painajaisena se riitajuttu on ollut talossamme. Kaikki ihmiset ovat tienneet siitä kertoa Helsinkiä, Turkua myöten. Salavihkaisia silmäyksiä, pilkallisia kuiskeita selkämme takana! — Se on ollut se asia, josta ei kukaan ole saanut puhua meille itsillemme. Se on ollut visusti vältettävä keskusteluaine: 'Ei saa köydestä haastaa hirttäytyneen talossa!' — Niin, herra Ruuthin kuullen voin puhua näistä; hän on talon vanha ystävä! — Sanotaan, että kaikissa vanhoissa sukukartanoissa on aina oma *luurankonsa*. Tämä on ollut meidän. Jumalan kiitos, ettei ole ollut sen rumempaa luurankoa! — Ja riita on nyt todellakin loppunut? En tiedä, kuinka oikein kiittäisimme tohtoria!"

5.

Minulla oli tänä päivänä vielä paljon tehtävää. Wallenbergin suunnitelman ulkonaiset puitteet olivat tiedossani; miten hän yksityiskohdittain oli menetellyt, ja millä tavoin hän aikoi järjestää vastaiset laajemmat toimenpiteensä, tuli minun koettaa hahmotella. Piti tehdä seikkaperäisiä deduksioneja ja joukko todennäköisyyslaskelmia.

Sitä ennen tahdoin antaa Viklundille sellaista työtä, jota nyt jo voitiin tehdä, ennenkuin tilatut tavarat olivat saapuneet kirkonkylän asemalle. Sinnekin oli lähes tunnin matka. Kaikkiin toimiin oli päivä kyllä kuluva jotenkin tarkoin. Signe neitiä en nyt saanut tavata, muuta kuin ateriain aikana, perheen keskuudessa.

Ensin vein Viklundin navettaan, jossa teimme mittauksia, ja minä määräsin ne kohdat, mihin Viklundin tuli lyödä rautakoukut kattoon sekä naulat seiniin riippanuorien kiinnittimiksi. Kattoon ripustettavia kiviastioita piti voida tarpeen mukaan laskea alas, niitä tyhjennettäessä ja uudestaan täytettäessä.

Viklund oli kovin innostunut tehtäväänsä. Vaikken sanallakaan ollut maininnut, mitä toimmemme tarkoittivat, hän sen täysin käsitti.

"Nyt Holman patroona voi ensi keväänä näyttää, että on Pässinmutkia meilläkin. Ja taitaapa vaan Lahisten pehtori lakata irvistelemästä", hän toimitti hyvillään.

"Mutta Viiklunti ei saa puhua hommistamme mitään tänä iltana Alviinalle!"

"Tottahan minä sen ymmärrän!" — Tunnustipas velikulta aikovansa illalla taas kosioihin. —

Valmistavat toimeni olivatkin sitä myöten suoritettut. Navettaan Malmfelt ja herra Ruuth olivat tulleet työtä katsomaan. — Herra Soinivaara näkyi nyt joka tilaisuudessa välttelevän minua. Hän oli kyllä jo saanut kuulla, mikä oli aiheuttanut aamuisen valepukuni. — Häpesikö hän nyt väärään iskenyttä salaviittaustaan, vai oliko hänellä muita syitä karttaa minua?

Niin, herra Soinivaaralle olin tänään jättävä kilpakentän avoimeksi! Luulen kuitenkin, että jotenkin tyynenä alistuin kohtalooni. Tosi-naiselle miehen uuras,

uupumaton työ, jonka tulokset näkyvät ilmi, ja johon nainen aavistaa itse innostavansa miestä, on korkeammassa arvossa, kuin kaikki ihailun kukkaset, joita laskemme hänen jalkojensa juureen!

Omassa kamarissani tein kiinteätä aivotyötä. Wallenbergin suunnitelman jokaisen erityiskohdan ratkaisu ei ollut niinkään helppo, kuin olin luullut. Hänen hommissaan oli monta metkua. Wallenbergillä itsellään oli luonnollisesti ollut paljon päänvaivaa, useita vaikeuksia voitettavana, ennenkuin hän ajatuksissaan oli saanut suunnitelmansa kokonaisuudessaan lukkoon. Minun tuli nyt kulkea samaa latua, hakea esiin häiritsevät vastukset ja uudestaan keksiä ainoa mahdollinen keino, millä ne olivat voitettavissa. Kemia ei tiedä useasta vaihtoehtoisesta menettelytavasta. Oikeita keinoja kussakin eri tapauksessa on olemassa ainoastaan yksi. Lisäksi minun tuli arvioida Wallenbergin menetelmän todennäköiset reaalitulokset, juuri niiden edellytysten vallitessa, jotka hän itse oli ottanut kokeittensa perusteeksi.

Probleemi kokonaisuudessaan muodostui yhtälöiden sarjaksi, jossa minulle esiintyi useampia tuntemattomia, kuin minulla oli yhtälöitä käytettävänä. Jotta ratkaisuyrityksessäni voisin päästä alkuunkaan, täytyi minun puuttuvissa kohdin turvautua yleiseen arvostelukykyyne ja todennäköisyys-funktsioneihin.

Uudistin ajatuksissani, mitä asioita varmuudella tiesin:

Wallenberg oli kylvänyt omaa apulantaansa sekä ruiskuttanut väkivettä 7 hehtaarin alalle. Tehdas oli silloin — toukokuun loppupuoliskolla — ollut käynnissä Heikinpäivästä alkaen, siis neljä kuukautta.

Lahisten pienemmässä navetassa oli 14 kiviastiaa noin sataa lehmää varten, isommassa luultavasti 21. Tehtaaseen siis kuului yhteensä noin 35 kiviastiaa, joissa valmistettiin klorammoniumia. Samaa ainetta valmistui myös navettain väkivesiruumissa. — Tallissa ja karsinoissa Wallenbergillä tuskin oli mitään laitteita vielä. Hän nyt aluksi ainoastaan kokeili.

Kiviastiat olivat noin 3 litran pitoiset. Tutkiessani, ne eivät tuntuneet olevan likimainkaan täynnä nestettä. Pienemmässä navetassa, jossa oli 14 kiviastiaa, käytettiin lattian valeluun "Jordanin vettä" 1 litra aamuisin ja saman verran illoin, siis 14 litraa viikossa. Tämä oli sekoitettuna tavalliseen talonpoikaiseen kaivoveteen.

Wallenberg aikoi rakentaa umpinaisen betonirakennuksen.

Siihen todelliset tietoni supistuivatkin.

Luulin kuitenkin voivani katsoa jotenkin ilmeisiksi eräitä muitakin seikkoja, jotka saatoin ottaa lähtökohdiksi. Todennäköisyysarvioihin sain lisäksi hyvää apua, vertaamalla toisiinsa eri aineiden ominaisuuspainoja. Täsmällisiä numerotietoja näistä, milloin muistini petti, oli saatavissa talon tietosanakirjasta. Missä kaipasin käytännöllisiä maanviljelystietoja, kävin asioita kyselemässä Malmfeltilta.

Mietelmiini ja laskelmiini kulutin koko joukon aikaa. Lopulta luulin päässeeni jokaista erityiskohtaa myöten jossakin määrin hyväksyttäviin ratkaisuihin. Paljon tietysti kuitenkin oli jäänyt umpimähkäisyyden varaan. Mitä betonirakennukseen tuli, niin se nähtävästi oli aiottu lantasailioksi. Vaikeimpia tehtäviäni oli ollut vastata kysymyksen, kuinka Wallenberg luuli mahdolliseksi pitää umpinaista lantasailiötä likimainkaan vapaana myrkyttävästä kosteudesta ja kaikkinaisista kaasuista? Kun tämä seikka vihdoinkin oli minulle selvinnyt, huomasin, että olisin voinut sen heti tietää, jos olisin muistanut erään herra Wallenbergin oman lauseen. Hän oli eilen itse antanut asiasta selvän viittauksen, vastatessaan erääseen herra Ruuthin kysymykseen. Mutta tämä seikkapa juuri todisti ratkaisuni oikeaksi.

Tällä välin Viklund jo olikin ennättänyt tuoda asemalta Holmaan tilatut tavarat.

Ryhdyimme nyt kiireisesti työhön. Metallitangoista valmistettiin kiviastiain kannattimet. — Vastoin aikaisempaa aiettaan herra Ruuth oli vedon ratkaisemisen takia vielä jäänyt Holmaan, ja hän suurella asianymmärryksellä antoi Viklundille neuvoja, miten kannattimet olivat laitettavat. Sellaisina kuin ne nyt esiintyivät, ne olisivat ansainneet patentin. Jotta kannattimet voisivat hapoilta säilyä, maalattiin ne mönjällä.

Navetan keittuhuoneeseen oli tuotu vaaka. Punnitsin kutakin astiaa varten 2 kiloa rikkihappoa ja 1 kilon hienoksi survottua keittosuolaa. Astioihin saatiin täten suolahappoa. Sitä myöten kuin Viklund sai laitteitaan valmiiksi, ripusti hän täytetyt astiat navetan kattoon. — Lehmät ilmettelivät outoa touhua ja mylvivät Viklundille flegmaattisesti.

"Kuinka usein suolahappo on astioissa uusittava"? kysyi herra Ruuth.

"Luulen voivani vakuuttaa, että herra Wallenberg tyhjentää astiat sekä täyttää ne uudestaan kerran viikossa", vastasin. "Mutta tämä seikka on parhaiten jätettävä

riippuvaksi astiassa olevan nesteen imuvoimasta. Niinkauvan kuin ilma navetassa pysyy raittiina, on suolahapossa vielä riittävä kyky sitoa ammoniakkia itseensä."

Kiviastiat olivat nyt kaikki paikoillaan. Annoin vielä Viklundin haltuun pari litraa suolahappoa. Hänen tuli kaataa sitä kahteen ämpärilliseen vettä ja antaa Holman karjakon huomisaamuna sillä valella navetan lattiaa.

"Me emme tässä tee täysin samalla tavoin, kuin Wallenberg", huomautin Malmfeltille. "Hänen 'Jordanin vetensä' on alkujaan heikompaa. Mutta laitetaan ilma hiukan perinpohjaisemmalla keinolla puhtaaksi tällä kertaa, kun pitäjän herrat tulevat komeutta katsomaan! — Ja nyt, Viiklunti: — navetan kaikki reiät ja lävet kiinni!"

Malmfelt naurahteli tyytyväisenä, katsellessaan valmiita laitoksia. Herra Ruuth lausui: "Minusta kaikki on — sangen hyvä!"

Lähtiessämme pihalle johtui äkkiä seikka mieleeni: "Kuulkaa, Viiklunti, tiedätekö, onko Lahisiin äskettäin tuotu kalkkikiveä. Sementtiä tiedän tällä viikolla tuodun, mutta onko kalkkikiveä tuotu?"

"No, sitä tuotiin viime viikolla suuria määriä, oikein proomussa! Laiva jätti proomun tuonne niemen kainaloon. — Ja Lahisten vanha muonamies on niemen päähän laittanut kalkkiuunin. Katsokaa, tohtori, tuonne, kuinka savu nousee ilmaan! Ukko siellä nytkin polttaa kalkkia."

"Onko asia tärkeä?" kysyi Malmfelt.

"Se on pieni salaisuus, joka säästetään huomiseksi. Luulen, että sedällä on ensi kesänä oma kalkkiuuninsa tuolla Holman niemen päässä."

— Kello oli jo lähes seitsemän illalla. Vielä kerran sain peseytyä ja muuttaa pukuani. Kun tunsin itseluottamukseni jälleen palautuneen, lähdin alakertaan. Huomasin, että portaitten edessä odotti kevyiden rattaiden eteen valjastettu hevonen.

Malmfelt oli jo telefoonannut jahtiseurueen kaikille herroille, kutsuen ne huomenna Holmaan, jossa veto oli ratkaistava kello yksi päivällä. Hauskalla tavallaan hän kertoi, miten odottamatonta uutista oli eri paikoissa eri tavalla vastaanotettu. Tieto oli kaikkialla herättänyt hämmästyä. Viimeksi Malmfelt oli

telefoonannut Lahisiin. Herra Wallenberg ensin ei ollut tahtonut uskoa korviaan. Hän oli täysin äimistynyt. Viimein oli lausunut kerskauksen ja luvannut suurimmalla mielihyvällä saapua määräaikana Holmaan.

Istuimme salin puolella, sulassa rauhassa, kun herra Soinivaara tuli lausumaan jäähyväiset.

Tämä oli minulle kerrassaan odottamatonta. Olin käsittänyt, että herra Soinivaaran oli aikomus viipyä Holmassa useita päiviä vielä. Nyt kävi ilmi, että hänen välttämättömästi piti matkustaa aivan heti, iltalaivassa. Hän ei mitenkään voinut viipyä kauvemmin; ei voinut jäädä huomiseksi kuulemaan vedon ratkaisuaan.

Malmfelt oli pahoillaan ja, kuten näytti, hiukan ymmällä. Hän ei tietystikään voinut pidättää vierastaan, ja hän toivoi, että lehtori toisella kertaa — —

Siihen jo naisetkin saapuivat. Hyvästijätö tuntui, kaikesta sievistelevästä kohteliaisuudesta huolimatta, sovinmaiselta ja muodollisen juhlalliselta. Rouva Malmfeltin hienoissa piirteissä oli erikoinen, selittämätön ilme. Hän ei ainoallakaan sanalla lausunut ihmettelyään lehtorin äkkipikaisen lähdön johdosta.

Äkkiä asia minulle valkeni! Tytär seiso iäidin vieressä. Katsoin Signe neitiin. Silmämme sattuivat vastakkain. Hän oli siinä avuttoman ja syyllisen näköisenä.

— Pikku tyttö raukka!

Malmfelt seurasi naisia sisähuoneisiin. Herra Ruuth lähti omalle puolelleen. Otin pöydältä ranskalaisen aikakauslehden ja istahdin tupakkahuoneeseen.

Kaikki oli hiljaista ympärilläni. Melkein raskasta, painostavaa. Istuin pitkän aikaa mietteissäni. Lukemisestani ei tietystikään voinut tulla mitään. Pikku Signe raukkaa! Tämä on kovasti koskenut hienotunteiseen, herkkään naissieluun. Omat aikeeni minun nyt täytyi jättää kauaksi tuonnemmaksi! Olisinhan suorastaan karkea — —

Pianonsoiton naivin yksinkertaiset sävelet soivat salista korviini.

Muistin illan Helsingissä, helppotajuisessa konsertissa, kun istuin Signe neidin vieressä hänen setänsä, hovineuvos Malmfeltin perheen pöydässä. — Neiti Signe

oli siinä kertonut, kuinka hän usein kaipaakaan takaisin nykyajan korkeamman musiikin kaikesta ylenpalttisuudesta aikaisempiin yksinkertaisiin lauluihin ja oikein vanhoihin, lapsekkaan sydämellisiin sävelmiin.

"Ne keventävät mieltä niin ihmeellisesti, kun on ikävissään, taikka onneton."

"Voiko neitikin olla onneton?" olin leikillisesti kysynyt.

"Voi, monta kertaa!" hän oli vastannut ja vaipunut ajatuksiin.

Nyt kuuntelin haaveissani, hänen siinä yksinäisyydessä soitellessaan. Sävelmän sanat johtuivat itsestään mieleeni:

"Ratsain riento rankka:
hepo äitis Blanca!
Minne pojan vienen?
sinne, missä tiennen
morsioisen pienen.
— Mikä nimi armaan?
Margareeta varmaan!"

— Se oli tuo ikivanha ja ikinuori romanssi prinssi Hookanista ja prinsessa Margareetasta. —

Signe neiti alkoi nyt soitellessaan laulaa. Ääni oli haikean kaihoisa. Hän luuli olevansa yksin. — Oli oikein pyhyiden loukkaamista, mutta minun täytyi väkisinkin mennä ovelle kuuntelemaan.

"Tultiin linnaan kuninkaan, se tyhjältä' ihan näytti; vain akka kuontalon täytti, kastoi vaan rohdintaan, ja tyttäryt kehrää käytti:
'Kehrää, kehrää tyttäryt, sa huomenna saat sulhon nyt!' Kehräs hän vaan veet poskillaan, vaan eipä sulho saavukaan! — Sai vasta kevätsäässä hän kultavanne päässä". — —

Laulu loppui melkein kuin hiljaiseen nyyhkinään. Signe neiti painalsi viimeisten säveljuoksutusten koskettimia ja nousi pianon äärestä. Menin saliin.

Hän säpsähti, mutta tuli vastaani. Luulen, että häipyvä kyynel vielä kiilsikin hänen pitkissä silmäripsissään.

"Enkö olekin lapsekas, mutta laulan usein itsekseni. — Maailma on monta kertaa niin vaikea ja mutkikas." — —

Hänen mielensä oli sielun sisintä myöten liikutettuna, vaikka hän koki sitä peitellä. Vaistomaisesti hän turvasi minuun.

Oi, kuinka mielelläni olisin tahtonut lausua lohdutuksen sanoja rakkaalle, surumieliselle pikku olennot!

Istuimme salin nurkkaan foinixpalmujen luo, tuoksuvan kukkapöydän taakse, jonka hehkeät ruusut katselivat meitä suurin, ihmettelevin silmin ja kietoivat köynnellen lehväisten oksiansa linkeröitä toisiinsa ja taas toisiinsa. — Omien tunteitteni hetheet puhkesivat tulvilleen. Hänen kirkastuva katseensa ja kainosti altis, hempeän lämmin neitseellisyytensä kehottivat minua jatkamaan. Tunnustin kaikki ja näin vastauksen hänen silmissään. Solmesimme liittomme nuoruuden innolla ja hehkulla.

Kesäisen rankkasateen purkauksen jälkeen on päivänpaisteinen merenselkä tyven, sisintään myöten asettunut ja syvästi äänetön; yli tunturin huipun on avaruuksien siinto ja äärettömyyden hiljaisuus. Tunturi katsoo päilyvää, iäti syvää merta. Luonto aihehtii ikuisia ongelmiaan. — Istuimme toisiimme nojautuneina kauvan vaiti. Hän lepäsi, pää povellani, kostein huulin ja silmäripset puoleksi alas painuneina.

"Ei mutta, — Viktor! — äidille sanomaan!" Hän irrotti itsensä, kävi käteeni ja alkoi veitikkamaisesti kiskoa minua mukanaan sisähuoneisiin. Hän tahtoi näyttää äidilleen saalista, jonka oli saanut ihan itselleen.

— Ja minähän se juuri olin ylpeä ihanasta, uljaasta voitostani! —

Oli vallatonta pilaa; katsoimme toisiimme ja lähdimme äidin ankarien silmäin eteen.

Rouva Malmfelt ymmärsi heti ensi silmäykseltä koko asiointilan. Hän hymyili hyväntahtoisesti.

— "Edward, tulehan tänne!"

Setä Malmfelt astui sisään kookkaaana. — Tuli ystävällinen perhekohtaus; Malmfelt muisti lämmintä väliä, mikä oli vallinnut hänen ja isä-vainajani välillä.

Pyyntöni ei näkynyt kohtaavan voittamattomia esteitä.

Sain viettää salissa muutamia jännittäviä hetkiä yksinäisyydessä. Tämän jälkeen setä Malmfelt tuli sisään, löi minua rohkaisevasti olalle ja vei minut omaan huoneeseensa.

"Isä ei saa pitää Viktoria kovin lujalla eikä kovin kauvan!" huusi tytär meidän jäljessämme. Hän oli kyllä talon todellinen valtiatar.

"No, no! — So, so!" sanoi isä puolileikin, puoleksi tosissaan.

Sain tehdä selkoa yleisestä asemastani, tulevaisuudentoiveistani ja nykyisestä rahallisesta tilastani.

— "Poesia ja proosa viihtyvät paremmin yhdessä, kuin erillään toisistaan", aprikoi setä Malmfelt. — Tuloni olivat tyydyttävät, isäni kohtuullinen perintö koskematon. Kyselyt eivät ottaneet kauvankaan aikaa.

Olimme kihloissa, Signe ja minä!

"Luulen, äiti, että meidän täytyy jo tänään antaa Ruuthille tieto iloisesta perhetapauksesta", lausui setä Malmfelt. — "Jo käytännöllisistä syistä! Nuoret ovat aina huonoja diplomaatteja. He luulevat, ettei kukaan huomaa mitään! Muuta maailmaa ei ole heille olemassakaan. Mutta Ruuth on tarkempi havaintojen tekijä, kuin moni luulisi." — Hän varoitteli Signeä sormellaan: "Kun setä Ruuth saa silmälasit päähänsä, hän näkee kolme kyynärää harmaaseen kiveen!"

Ruuthin onnittelu oli erinomaisen sydämellinen. Hän heti esitti minulle lähempää tuttavuutta, "juuri *siitä* syystä, että hän tahtoi olla — *paucis familiaris*", kuten hänen liian kohteliaat sanansa sattuivat. Morsiotani hän täydellä syyllä ylisti ihan pilviin. Signe oli aina ollut hänen silmäteränsä, kelpo setä Ruuthin erityisessä suosiossa.

Meille kahden oli jo salissa oma nurkkamme, hiukan erillään muista, kukkalaitteen ruusujen takana, — mutta pian hiivimme ulos puutarhaan, jossa Signe tunnusti, että eilinen syreenimaja myös oli kokonaan meidän omamme, ja me huomasimme, että olimme pitäneet toisistamme heti ensi illasta, jo Helsingin-ajoilta saakka.

6.

"Oi, Amaryllis! Herää jo, hieno!
Tyyni on tieno,
vilppainnaan.
Pilvet ne palaa:
säteet jo salaa
hehkuhun valaa
hongat haan.
Amaryllis, nyt on ilo parhain
helmass' Ahdin aamusella varhain!
Miksi jäitkään maille Unen tarhain
uinuvin silmin sä huokailemaan?"

Olin aikaisin herännyt ja muistin vanhan gitarrin, joka koristi tupakkahuoneen seinää yhdessä setä Malmfeltin muiden nuoruuden voitonmerkkien kanssa. Siinä oli, paitse gitarria, myöskin mandoliini, miekkasin ja toledosäilä, piilukkopyssy, pelottava väkipuukko ja kaksi melkein kyynärän mittaista vanhaa pistolia. Kokonainen asevarasto Sevillan mantilla-pukuisten kaunotarten suostuttamista ja kilpailijain tuhoamista varten! Olin saanut gitarrin puhdistetuksi vuosikymmenien pölystä sekä jotakuinkin vireeseen, ja nyt herätin Signen soitolla, laulaen hänen ikkunansa alla.

Kuten eilisaamuna, palttinauutimet hulmahtivat, ja Signe kurkisti esiin ihastuttavan suloisena. Pitkä lentosuudelma minulle!

"Kaikki Veden-väki on tänä aamuna liikkeellä. Nuorin Vellamon neidoista jo näkyy. Valkokauloin väikkyy ja pehmein käsivarsin viitto. Tule pois, lähdemme Kaislahdelle soutelemaan!"

"Minä tulen oitis, jahka minä" —

Näin varmaankin setä Malmfelt nuoruudessaan oli omalle uskotulleen soitellut samalla gitarilla, jolla minä nyt soitin tyttärelle. — Perinnäismuistoissa, kautta sukupolvien säilyvissä, — kaikkien rakkaiden pikkuseikkain pyhittämisessä, — siinähan se onkin elämän runous!

Soutelimme kahden järvellä. — Tänä kesänä sorsat kyllä saivat minulta olla rauhassa. — Siellä oli meitä varten mitä ihmeellisimpiä, hauskoja lymypaikkoja

keskellä suhisevia kaislasaarekkeitä ja korkeiden, töyhtöpäisten rimpitiheikköjen lahdelmissa.

Sitten Signe ja minä vietimme aikamme puutarhassa. Vielä nousimme Haukkavuorelle, jossa sain auttaa Signeä, kiipeillessämme kallion jyrkänteitä. Aamupäivä oli unhottumattoman ihana. Mutta pian jo vieraat olivat odotettavissa. Ei auttanut, — meidän piti muistaa muitakin tehtäviä.

— "Olisi niin hauska kuulla, kun sinä teet herroille selkoa setä Wallenbergin kaikista laitoksista. Ja kun itse vetoasia päätetään!"

"Keskustelu voi mahdollisesti tulla meluavakin. — Ja sitä paitse asia, josta puhutaan, on hirveän proosallista laatua." —

Useimmat jahtiseurueen herroista olivat määräaikana kokoontuneet kuulemaan vedon ratkaisua. Viimeksi saapui herra Wallenberg itse.

"No, veli Malmfelt, sinullahan jo kaikki kuuluu olevan selvillä. Sehän vallan erinomaista!" Herra Wallenbergin sanoissa oli huonosti peitettyä ivaa.

Kruununvouti Wirsén puuttui puheeseen: "Vedon määräaika kuluu umpeen oikeastaan vasta perjantaina. Meidän tulisi sopia, miten on meneteltävä, jos Malmfeltin ratkaisu ei tänään vielä olisi tyydyttävä." —

"Kernaasti Malmfelt saa minun puolestani kutsua meidät tänne vaikka joka päivä perjantai-iltaan saakka. — Tulen ilomielin aina kutsuttaessa."

"Minä luovun kaikista niistä oikeuksistani", lausui Malmfelt. "Annan lopullisen ratkaisun jo tänään. — Ja nyt kentiesi saan vaivata herroja pienelle kävelylle."

Malmfelt lähti viemään meidät kavinavettaansa kohti. Herrojen katseissa ja huudahduksissa ilmeni selvää ihmettelyä. Wallenberg näytti miettiväiseltä.

Astuimme ääneti navetan sisään. Mielihyväkseni huomasin, että sen ilma oli ihan raitis. Siinä juhlallisesti riippui katossa kaksinkertainen rivi kiviastioita, kuin pyhällä öljyllä täytetyt lamput itämaisessa kalliotemppelissä. Öljyastiat eivät tosin olleet kultaisia, mutta niissä valmistui maanviljelijän — kultaa!

"Mitä tämä on?" huudahti herra Wallenberg.

Viklund tiesi tarkoin tehtävänsä. Hän irrotti nuoran naulastaan ja laski yhden kiviastian alas. Kastoin päreen siinä olevaan nesteeseen. Malmfelt otti ammoniakkipullon taskustaan ja avasi sen. Pitäessäni pärettä yli pullon suun, saattoivat kaikki nähdä, miten valkoista kaasua höyrysi päretikun ympärillä.

— "Se on klorammoniumia, eli salmiakkihuurretta", lausuin.

— "Huomatkaa, hyvät herrat", lisäsi Malmfelt, "että ilma täällä navetassa on täysin puhdas. Kuitenkin kaikki ilmanvaihtopellit ovat olleet suljettuina eilisillasta saakka."

Herra Wallenbergin suu oli mykkä. Hänen niskansa hohti tummanpunaisena. Astuimme ulos navetasta. Herrat katselivat oudostellen toisiaan, olematta entistä viisaampia.

"Kuulkaa, tohtori", lausui Wallenberg, kääntyen minun puoleeni. "Minä näin siis lopultakin teidät eilisaamuna tulemassa ulkopihattoni puolelta. Jos olisin noudattanut ensimmäistä mielijohdettani, niin olisin lähtenyt juoksemaan teidän perässänne. Minulla oli tukeva rusikkasauva kädessäni." — Ei ollut hyvä tietää, tarkoittiko Lahisten herra pilaa vai totta.

Herra Wirsén joutui apuun: "Vedon ehtoihin kuului, että Malmfelt sai tehdä liiton vaikkapa paholaisen kanssa. Jos hän on tyytynyt inhimillisiin keinoihin ja käyttänyt apunaan ystäväämme, tohtori Pohjamoaa, niin hän on ollut siihen täysin oikeutettu."

"Leikkiähän minä tässä laskinkin! — Mutta en ole täysin vakuutettu siitä, että kokeiluni ovat vielä likimainkaan heidän tiedossaan."

Herrojen huoneeseen oli sillä välin ilmestynyt viinipulloja laseineen.

Malmfelt avasi pullot ja täytti pikarit: "Meillä on vielä muutamia pulloja vanhaa unkarilaista viiniä isä-vainajani ajoilta. — Hyvät herrat! Saan lausua teidät tervetulleiksi! Toivon, että mihin suuntaan tahansa vetomme ratkaistakoon, se hyvä väli, mikä on vallinnut veli Wallenbergin ja minun perheeni välillä, saisi yhä edelleen jatkua."

Herra Wallenberg näkyi nyt tyyntyneen ja vastasi maljaan parilla ystävällisellä sanalla.

"Ja nyt suonette", lausui Malmfelt viimein, "että herra Pohjamo tekee minun puolestani selkoa herra Wallenbergin todella huomiota ansaitsevista kokeista".

Kaikki istahtivat jännittynein ilmein. Nähtävästi he uteliaisuudella odottivat salaisuuden paljastusta. Navetassa nähtyjä seikkoja he eivät lainkaan olleet käsittäneet.

"Jos ymmärrän oikein", minä aloin, "on herra Wallenberg tehnyt sen havainnon, että nykyaikaiset navetat ilmanvaihtojärjestelmineen ovat maataloudelle epäedulliset, suorastaan vahingolliset. Vanhanaikaisissa, umpinaisissa läävissä oli omat vikansa, mutta ainakin se hyvä puoli, että niistä saatiin voimaperäistä karjanlanta. Näissä ummehtuneissa pesissä veres lanta ei voinut haihduttaa omia arvokkaita typpikaasujaan, ja samalla täällä lantaan imeytyi suurissa määrin ammoniakkia. Lanta oli kyllästytettyä. On huomattava, että lanta, juuri navetassa ollessaan, on herkimmillään sekä luovuttamaan, että vastaanottamaan väkiaineita. — Uusissa navetoissamme, joissa on kova veto, häviää vereksestä lannasta sen kevyet kaasut, ja mikä on vielä pahempi, siihen imeytyy tuskin nimeksikään ammoniakkia. Navetan kallisarvoisin aine, helposti haihtuva ammoniakkikaasu, lentää tuuletustorvien kautta ilmaan. Lanta on heti alkujaan, jo navetasta lähtien, heikkoperäistä. Pellolle vedettynä, sillä ei ole likimainkaan samaa kasvattavaa voimaa, kuin entisajan läävälannalla. — Lyhyesti sanoen: lanta huononee nykyaikaisissa navetoissa!

"Toiselta puolen on meijeritaloudelle tärkeitä, että ilma pidetään navetassa puhtaana. Lehmien terveyskin sitä vaatii. — Kuitenkin jää kysymyksenalaiseksi, onko elukoille edullista oleskella alituisessa vedossa? —

"Nyt herra Wallenberg on suunnitellut menettelytavan, jonka kautta ilma navetassa pysyy puhtaana, ja karjanlanta siitä huolimatta säilyttää hyvät ominaisuutensa. Hän sulkee navetan ilmanvaihtopellit ja ottaa kemian avukseen. Hän ei lähetä kallisarvoista ammoniakkikaasua navetasta ulos, vaan sitoo tämän kaasun navetan sisällä suolahappoon. — Lahisten navetassa on samanlaiset kiviset suolahappoastiat kuin ne, jotka herroilla oli tilaisuus nähdä Holman navetassa. —

"Lahisten navetassa saa tätä nykyä ammoniakki vaikuttaa verekseen lantaan, sitä kyllästyttään. Loput ammoniakista suolahappo imee ahnaasti itseensä. Kiviastiain pohjalle nyt, suolahapon ja ammoniakin yhdistyessä, kiteytyy klorammoniumia, — eli salmiakkia. — Samalla kuin navetan ilma pysyy

raittiina sekä sen lanta voimaperäisenä, herra Wallenberg saa kaiken lisäksi, kaupan päälliseksi, arvokkaan kotimaisen apulannoitusaineen. Klorammonium on lannoituksena viisi kertaa tehokkaampaa, kuin maanviljelyskaupoista ostettu ammoniumsulfaatti. — Siinä herra Wallenbergin merkillinen keksintö!"

— "Eikö navettaa siis lainkaan enää tuuleteta?" huusi joku seurasta.

— "Pari tuntia navetan siivoamisen jälkeen avataan ilmanvaihtopellit lyhemmäksi aikaa. Saadaan ulkoa uutta, happipitoista ilmaa. Mutta tästä lehmät kärsivät yhtä vähän, kuin me itse, tuulettaessamme omia asuntojamme. —

"Tahdomme nyt tarkastaa herra Wallenbergin menetelmän yksityiskohtia käytännössä.

"Herra Wallenberg ostaa rikkihappoa ja keittosuolaa. Kuhunkin astiaan hän ottaa 2 kiloa rikkihappoa ja 1 kilon keittosuolaa, valmistaen siten itselleen halpahintaista suolahappoa. Tämä erä on laskettu 7 lehmää kohti ja maksaa 42 penniä. Kerran viikossa uusitaan astiain sisältö. Kiteytynyt klorammonium, — eli salmiakki, — otetaan tarkasti talteen.

"Mutta astioihin on tämän jälkeen vielä jäänyt paljon suolahappoa, jossa yhä edelleen on varsin suuri kyky sitoa ammoniakkia itseensä. Nyt otetaan 10-12 osaa kaivovettä, johon kaadetaan 1 osa tätä suolahapon ylijäämää, ja pestään tällä lieväällä liuoksella navetan lattiaa aamuin illoin. Liuos vuotaa navetan väkivesiruumaan ja synnyttää salmiakkikiteitä myös tämänkin pohjalle. Ruumaa tyhjennettäessä, tämä otetaan erityisesti talteen.

"Herra Wallenberg on pitänyt navetoissaan noin 35 suolahappoastiaa arviolta 250 lehmää varten. Hänellä on siis ollut melkoinen apulantatehdas käynnissä Lahisissa. Vastaisuudessa hän aikoo laajentaa liikettään ja varustaa myös tallit, karsinat ja läävät samantlaisilla laitteilla. — Puhumattakaan muista! — Mutta se on vielä salaisuus! — No niin! Neljän kuukauden kuluttua hän nykyisestä tehtaastaan oli saanut sen verran tuloksia, että hän uudella apulannallaan saattoi keväällä voimaperäisesti lannoittaa *seitsemän hehtaaria Pässinmutkassa*."

Tähän saakka herrat olivat vastaanottaneet kuivaa esittelyäni tyynellä tarkkaavaisuudella. Nyt he joutuivat ihmettelyn valtaan.

— "Sepä merkillistä! — Onko tämä todella mahdollista?" —

"Menettelytapa on ollut seuraava", jatkoin esitystäni. "Pässinmutkan vihantaan oraaseen herra Wallenberg keväällä kylvi omaa, kotimaista apulantaansa. Sitä oli neljän kuukauden tehdasliikkeestä hänelle kertynyt vähintään 700 kiloa. Arvonsa ja tehonsa puolesta tämä vastaa 3500 kiloa ammoniumsulfaattia!

"Mutta herra Wallenberg ei tyytynyt tähän lannoittamiseen. Hänen väkivesiruumassaan oli yhä edelleen vielä jäljellä ammoniakkiin sitoutumatonta suolahappoa. — Nyt on huomattava, että suolahappo, ilmassa olevan hapen avulla, liuottaa maassa olevat kivennäiset, muuttaen ne oksiduleiksi ja oksideiksi, joita kasvit voivat käyttää ravintonaan. Heikkoa suolahappoliuosta, — noin 0,002% pitoista, — tulisi oikeastaan aina ruiskuttaa keväisin vihannoiville viljelysaloille. Myöskin tiedetään heikon virtsaveden hyvä vaikutus kasvullisuuteen. — Herra Wallenberg siis nyt vielä ruiskutti keväällä väkivesiruumasta otettua suolahappopitoista, veteen sekoitettua virtsaa Pässinmutkan oraaseen. — Tulos kaikista näistä toimenpiteistä on ollut erinomainen, kuten me itse olimme tilaisuudessa näkemään, äskettäin sorsanajoon lähtiessämme!"

— "Aha! — Vai sellaiset yksinkertaiset keinot?" —

"Pieni todennäköisyyslaskelma vielä herra Wallenbergin menetelmän voitosta. Suolahappo 35 astiassa on neljänä kuukautena maksanut 255 markkaa, se on noin markan lehmältä. Klorammoniumia on samassa ajassa saatu vähintään 700 kiloa, joka vastaa 3500 kiloa ammoniumsulfaattia. Tämän hinta on maanviljelyskaupoissa 1400 markkaa. Herra Wallenberg on siis neljän kuukauden aikana säästänyt apulantoja 1145 markan edestä. Tämän laskelman mukaan olisi vuosivoitto 3435 markkaa.

"Voitaneen väittää, että voitto semmoisenaan ei ole kovinkaan suuri. Mutta laskelma onkin tehty alimman arvion mukaan, mikä käy ilmi jo Pässinmutkan viljelyskunnosta. Lisäksi on huomattava, että tämä summa edustaa ainoastaan sen tulon, minkä herra Wallenberg saa siinä ohella menettelytapansa synnyttämästä sivutuotteesta. Hänen varsinainen tarkoitusperänsä on saattaa karjanlantansa voimaperäiseksi. Kun otamme lukuun navetanlannan paranemisen, uuden menettelytavan seurauksena, niin luulen, että tämän voittosumman voimme huoletti korottaa kolminkertaiseksi. Ja jos asianlaita todella on sellainen, täytynee myöntää, että herra Wallenbergin menettelytavalla on erinomaisen suuri käytännöllinen merkitys."

"Asianlaita on sellainen!" Herra Wallenberg nousi pystyyn.
"Todellisuudessa voittoni on vieläkin suurempi."

Yleinen hälinä herrojen keskuudessa. Kun melu oli asettunut, lausuin lopuksi:

"Herra Wallenbergin nykyiset kokeet ovatkin supistuneet tähän. Ja ainoastaan niistä on kysymys, vetoa ratkaistaessa. Mutta voin lisätä, että herra Wallenbergin lopulliset tarkoitukset ovat paljon laajakantoisemmat."

Herra Wirsén pyysi sananvuoroa. Kääntyen Wallenbergin puoleen, hän kysyi, hyväksyykö Wallenberg esitetyn ratkaisun ja myöntääkö hän Malmbergin voittaneen vedon?

"*Concedo!* — myönnän! — Olen lyöty pitkin koko linjaa".

— "Entä Lankinsuo?" kysyi herra Wirsén edelleen.

— "Lankinsuo jaetaan tasan Lahisten ja Holman välillä, kuten vedon ehdoissa nimenomaan määrättiin."

Yleinen riemastus! — "Hurraa! Wallenberg on miesten mies!"

Täytyi myöntää, että herra Wallenberg käyttäytyi asiassa arvokkaalla tavalla. — Vaikka hän oli vedon menettänyt, häneen nyt katsottiin melkein kuin voittajaan. Useimmat herroista olivat itse maanviljelijöitä, ja he olivat tyystin käsittäneet, että Wallenbergin keksinnössä oli todella huomiota ansaitsevia seikkoja. He nyt tungeksivat hänen ympärilleen, kyselivät lisätietoja ja uhkasivat heti ottaa Wallenbergin menettelytavan käytäntöön omissa navetoissaan.

Kesken hälinää Lahisten herra seiso i kookkaana, itsetietoisena. Kustaa II Aadolf esiintyi komeammin kuin koskaan ennen.

Lasit kilisivät; juotiin Wallenbergin malja, Malmfeltin malja, Lankinsuon malja.

Herra Wallenberg tarttui lasiinsa: "Kun veto lyötiin, minulla oli korkeintaan yksi mahdollisuus tuhannesta, joutuakseni tappiolle. Tämä yksi mahdollisuus tapahtui: — Malmfelt on voittanut vedon." — Ja nyt hän kertoi, vahvasti värittäen ja pilallisesti ilveillen, kuinka minä olin käynyt Lahisten navetassa ottamassa selkoa Wallenbergin salaisuudesta. Eilisaamuna aikaisin hän oli

nähty renttumaisesti puetun maankulkijan kiertelevän Lahisten pihattoa. Oli ensin aikunut iskeä miehen niskaan, mutta — tuhmasti kyllä — luopunut tuumastaan ja sen sijaan tutkistellut ja pannut lujalle karjakkoa, jonka pakeilta mies oli tullut. Karjako oli yöjuoksija ja täysi hupakko, ja tämän pään oli maankulkija pannut ihan pyörälle. Tytöstä ei voinut saada järkevää sanaa irti. Mutta kun sittemmin kävi ilmi, että myöskin pehtori oli nähnyt saman miehen, ja pehtori oli vakuuttanut, että mies oli tavallisia työnhakijoita, niin Wallenberg oli rauhoittunut ja lopulta unhottanut koko jutun. — "Herra tohtorin malja! Ilman tohtoria Malmfelt ei ikinä olisi saanut keinoistani tietoa. Mutta tohtori on yhtä ovela kemisti, kuin pukutaituri ja karjakkojen hullaannuttaja."

Siinä sain mainekirjani! Ei muu auttanut, — minun täytyi nauraa naurajien mukana! — Kylläpä olisikin ollut kaunista, jos morsioni olisi pysynyt aikeessaan ja päätynyt kuuntelemaan vedon ratkaisua. Mihin olisin silloin, minä vaivainen syntinen, kätkenyt silmäni? Omatuntoni ei Alviinan asioissa todellakaan ollut täysin puhdas! —

Malmfelt ja myöskin Ruuth pitivät parhaansa mukaan minun puoliani. He kumpikin vakuuttivat, että minä olin ollut Wallenbergin menettelytavasta täysin selvillä jo lähtiessäni Lahisiin.

"Hullutuksia!" väitti herra Wallenberg.

"Ja kuitenkin kävin Lahisissa ainoastaan toteamassa sen tosiasian, jonka jo edeltäkäsin tiesin", lausuin lyhyesti.

Kesken kaikkea henkikirjuri Hokkanen saapui seuraan. Hän oli ollut estetty aikaisemmin tulemasta ja pelkäsi nyt joutuneensa taloon "jälkeen juhlallisuuksien". Hän pyöri hermostuneesti edestakaisin; sai lasinsa, toisen ja kolmannenkin sekä kulki miehestä mieheen tiedustellen vetoasiaa.

"Entä Lankinsuon juttu? — Aha, — vai niin! — Ihanko totta? — Jopa jotakin! — Kuules, Wallenberg! — Nythän sinun käykin ohraisesti Lankinsuon asiassa!"

— "Kuinka niin?"

"Luuletko, ettei kukaan tunne välikirjaa, jonka olet tehnyt Svartström & Ikävalon kanssa? — Terve, Wallenberg! — Siihen meni kolmetuhatta markkaa kuin Mänttälän kaivoon! — Teit kuin teitkin sovinnon riitajutussa. Sillä vaikka harmiksesi hävisit Lankinsuon jutun vedossa, niin lakitieteellisesti katsoen olet

tehnyt asiassa sovinnon. Nyt saat kauniisti maksaa sakkosumman asianajajillesi."

Tämä epähieno, sopimaton esiintyminen sai aikaan tukalan tunnelman seurapiirissä.

Malmfelt otti Wallenbergin rinnalleen sohvaan, ja kahden he siinä kaikessa rauhassa alkoivat puhella Lankinsuon vastaisesta viljelyksestä. Jo tänä kesänä saa maanmittari laillisesti jakaa vanhan riitamaan. He silloin voivat syksyllä kaivaa valtaojan halki suon, pitkin uutta rajaa.

— "Ja kuule, Wallenberg, minä pysyn vielä kiinni tarjouksessani, jonka tein jo kaksi vuotta sitten. — Maksan sinulle sovittajaisia tuhatviisisataa markkaa, — puolet sinun maksettavastasi."

— "Mitä turhia! — Veto on veto! — Luulen, että kaikki kävi lopultakin parhaiten tällä tavoin. Itse asiassa olin jo alkanut sydämestäni kyllästyä asianajajiini, — senkin verenimijöihin! — Ja sitä paitse, et ole tullut lähemmin ajatelleeksi erästä asiaa. Lankinsuon valtaojan jatko tulee pakostakin käymään sinun maasi lävitse. Sinulle valtaoja tulee koko joukon kalliimmaksi kuin minulle. Arvelen, että olemme rehellisesti kuitit!"

Olin kolmantena miehenä kuunnellut naapurusten sopuisaa pakinaa. Herra Wallenberg oli kerrassaan suurenmoinen. — Äkkipikainen mies, mutta oikeamielinen ja kunniassaan pysyvä!

Sain lasin käteeni ja pyysin seuran hyväntahtoista huomiota.

"Hyvät herrat! Luulen, ettemme vielä ole antaneet täyttää arvoa herra Wallenbergin uusille yrityksille. Mainitsin jo äsken, että hänen suunnitelmansa kokonaisuudessaan on paljon laajakantoisempi, kuin ne alkukokeet, jotka sisältyivät itse vetokysymykseen.

"Herra Wallenberg tahtoo päästä yleensä riippumattomaksi kaikesta ulkomaisesta apulannasta. Hän tahtoo tehdä voimaperäisen maanviljelyksen lannoitusaineisiin nähden itsekannattavaksi.

"Tiedämme, että kaikki n. k. apulannat varsin yksipuolisesti korvaavat todellista eläinlantaa. Ostettakoon keinotekoisia lantoja minkä nimisiä ja minkä laatuista hyvänsä, yksin näillä ei maanviljelijä voi ajan pitkään tulla toimeen. Kansanmiehet sanovatkin: 'Kuka apulantaan turvaa, hän maataan hävittää.'

Eläinlanta on aina paras; täysipitoisena se sisältää kaikki ne ravintoaineet, joita kasvit tarvitsevat. — Maanviljelijät käyttävätkin apulantoja ainoastaan hätäkeinona, korvikkeena, milloin talon omaa lantaa ei ole riittämiin.

"Nyt herra Wallenberg tahtoo saada talon oman lannan vastaisuudessa riittäväksi: — ei lisäämällä sitä ainemäärän, vaan aineenlaadun puolesta.

"Hyvät herrat! Karjanlannan parantamista juuri ovat tarkoittaneet herra Wallenbergin tähänastiset toimenpiteet. Niiden avulla hän tahtoo kyllästyttää lantaa, niinkauvan kuin se vielä on vereksenä, on altis vastaanottamaan väkiaineita, ollessaan navetassa, tallissa, karsinassa, läävässä.

"Tämä onkin voimaperäisen lannan saamiseksi välttämätön ennakkoehdotus.

"Mutta herra Wallenberg aikoo jatkaa toimenpiteitään. Parhain kyllästytetty lanta menettää tunkiolla suuria määriä väkiaineitaan, ilmaan helposti haihtuvia kaasujaan.

"Lannan väkiaineiden haihtumista koetetaan yleensä estää, käyttämällä kuivikkeita sekä luomalla tunkiolle, lannan peitteeksi, suomaata ja ruoppaa. Kuitenkin voidaan huoletti sanoa, että tätä nykyä tuskin 6-7 % lannan todellisista kasvattavista ravintoaineista tulee pellolle kasvien hyväksi. Tämä seikka on kyllä ollut tunnettu, mutta turhaan on lannan säilyttämiseksi rakennettu vajoja ja lantalatoja: ulkoilma on aina päässyt kevyitä kaasuja haihduttamaan.

"Herra Wallenbergin suunnitelma on toinen. Hänkin kyllä käyttää myöskin kuivikkeita, suomaata ja ruoppaa, mutta hän ei lainkaan aio jättää lantaansa ulkoilman vaikutuksen alaiseksi, siihen saakka, kunnes se vedetään pellolle."

— "Mitä nyt? — Mitä hulluja? — Sehän on mahdotonta!" —

— "Herra Wallenberg tahtoo näyttää, että se on mahdollista, — on mahdollista kemian avulla! — Hän aikoo rakentaa suuren, umpinaisen betonirakennuksen lannan säilyttämistä varten. Se tulee olemaan jo syyskuulla valmis!"

— "Mutta tohtorihan on täysi taikuri! Siitä en ole puhunut sanaakaan kellekään elävälle sielulle!" Herra Wallenberg nousi istualtaan.

— "Tässä betonirakennuksessa tulee olemaan eräitä salaisuuksia. Kun se on oleva umpinainen, niin välikattokin tehdään betonista. Mutta välikattoon jätetään

suuri määrä aukkoja, joihin liittyvät tiiviisti sulkeutuvat luukut.

"Kun navetanlanta luodaan tähän betonisäiliöön, niin sitä hoidetaan tavalliseen tapaan, peittämällä lantaa suomaalla ja ruopalla. Mutta siitä huolimatta tulee ilma umpinaisessa säiliössä luonnollisestikin olemaan täynnä ammoniakkikaasuja, kaikkinaisia muita typpikaasuja sekä vetyhöyryjä.

"Me tiedämme jo, miten herra Wallenberg voi puhdistaa ilman kiertelevistä ammoniakkaasuista. Välikaton aukoista ripustetaan säiliöön suolahappoastioita. Niiden pohjalle kiteytyy klorammoniumia, josta saadaan runsaita lisiä Lahisten aikaisempiin tehdastuotteisiin.

"Muut kiertelevät kaasut ja vesihöyryt herra Wallenberg aikoo sitoa sammutettuun kalkkiin, jota hajoitetaan lannan joukkoon. Lisäksi ripustetaan kattoaukoista seulamaisia, laajoja astioita, joiden pohja on tehty harvakuteisesta säkkikankaasta, ja joihin levitetään ohut kerros sammutettua kalkkia. — Sivumennen sanoen, Lahisten navetoissakin tulee piakkoin olemaan samanlaisia, kalkkia sisältäviä astioita. Niiden avulla saadaan navetan ilma pysymään vesihöyryistä kuivana. Me kiinnitimme jo eilen tällaisia astioita varten valmiit rautakoukut Holman navetan kattoon."

— "Tohtori, — nyt minä täydellisesti antaudun", huudahti herra Wallenberg. "Te olette lyönyt minut viimeisellä peräytymislinjallani!"

— "No niin! Kalkki imee kiihkeästi kosteutta itseensä ja on mitä halpahintaisimpia ja käytännöllisimpiä aineita, joita voidaan kyllästyttää typellä. Tiedämmehän, että Norjassa on aljettu valmistaa erityistä keinotekoista lantaa juuri sammutetusta kalkista, johon mekaanista tietä puserretaan typpeä suorastaan ilmasta. Keinotekoisia lantoja tämä on kaikkein parhaita. — Herra Wallenberg ei ota kalkkiinsa typpeä vapaasta ulkoilmasta, norjalaisen patentin mukaan, vaan omasta lantasäiliöstään, Lahisten patentin mukaan!

"Tällä tavoin kyllästytetty kalkki on märkää, kun se otetaan kattoaukosta ulos, mutta saa sittemmin kuivaa, ja on nyt erinomaisen arvokkaana, uutena kotimaisena apulantana herra Wallenbergille. — Se ei maksa hänelle paljon mitään, kun hän itse polttaa kalkkinsa.

"Mutta pääasia on, että näillä keinoin saavutetaan varsinainen tarkoituserä: betonisäiliössä pysyy ilma yleensä siedettävässä tilassa. — Kaikkia poikkeustapauksia varten liittyy rakennukseen myöskin tuuletustorvi. Tämä avataan muun muassa lantasäiliötä tyhjennettäessä, mutta pidetään yleensä, säännöllisissä oloissa visusti suljettuna. —

"Kun herra Wallenberg tällä tavoin huolellisesti hoitaa karjanlantaa, navetasta alkaen, siihen päivään saakka, kunnes se viedään pellolle ja sekotetaan ruokamultaan, — kun hän estää sen kevyitä kaasuja haihtumasta, — niin hänen

karjanlantansa voimaperäisyys epäilemättä on kohoava arvaamattomassa määrässä. Lannan todella arvokkaista aineista hän luultavasti on saava noin 60-70 % viljelyskasvien hyväksi. Lantaa lisääntyy aineenlaadun puolesta; sen teho karttuu kymmenkertaiseksi! — Tämän ohella herra Wallenberg saa suuria määriä kahdenlaista, ensiluokkaista, kotimaista apulannoitusainetta. Mitään ulkomaisia apulantoja hänen ei yleensä tarvitse enää ostaa.

"Lyhyesti sanoen: Herra Wallenberg aikoo tehdä mahdottomankin mahdolliseksi! Hankkeissaan hän esiintyy monessa suhteessa maanviljelystalouden uudistajana. Hän on tekevä jymyt, ei ainoastaan Suomessa, vaan kaikkialla, missä maata voimaperäisesti viljellään.

"Hyvät herrat! Jos olette esitystäni seuranneet, niin luulen, että tahtonette kohottaa maljanne herra Wallenbergin kunniaksi!"

— "Hyvä! Hyvä! — Eläköön! — Eläköön Kustaa II Aadolf!"

Suosionosotukset herra Wallenbergille eivät olleet reuhaavia, meluavia. Kaikki uudet seikat olivat saattaneet ajatuksia vireille, herättäneet mietelmiä herroissa. Seura oli innostunut, hilpeän iloinen, ystävällisen tutunomainen.

Naisetkin olivat uskaltaneet saapua ovelle kuuntelemaan. Morsioni nyökkäsi ja vilkutti minulle salaviihkä äitinsä selän takaa.

Herra Wallenberg itse seiso i pyylevänä, korkein otsin, säteilevin silmin ja oli nähtävästi mielistyneenä. Hän iloitsi saavuttamastaan tunnustuksesta.

Kääntyen minuun, hän virkkoi: "Kuulkaa, te olette vihjonut minun salaisimpia ajatuksiani, olette katsonut suorastaan minun sieluuni. Vannon, etten ole näistä seikoista antanut kellekään pienintäkään viittausta. En ole uskonut ajatuksiani edes paperiliuskaleellekaan. Nyt minun täytyy uskoa, että te olitte jo ratkaissut vetoasian päässäne, ennenkuin tulitte salapoliisina Lahisiin."

"Teidän täytyy antaa anteeksi, että tunkeudu i suljetulle alueellenne. Mutta itse vedon ratkaisuun se seikka ei todella vaikuttanut mitään. Mitä Lahisissa näin, se ainoastaan vahvisti jo varmistuneet johtopäätökseni. — Muuten tahdon huomauttaa, että olen ajatuksissani vain uudestaan sovittanut kokoon teidän jo valmiin suunnitelmanne. Olen ainoastaan kulkenut teidän jäljessänne, seurannut jo avattua uraa. Keksintö on kokonaan teidän omanne! Teillä on siihen meidän kaikkien tunnustama etuoikeus! — Toivon, että te jouluksi julkaisette

seikkaperäisen selostuksen menettelytavastanne ja sen tuloksista."

"Niin minä aionkin tehdä", hän lausui vakuuttavasti.

Rouva Malmfelt — täti Malmfelt! — nyt astui sisään ja pyysi herroja ystävällisesti tulemaan salin puolelle. Signe loi minuun pikaisen katseen ja lensi tulipunaiseksi.

Huomasin salissa täytetyt vaaleanvihreät maljakot, joissa samppanja helmeili. Ymmärsin heti kaikki. Menin poikki salin morsioni luo. Hän seiso i valkoisessa puvussa kainona, katseet alas luotuina.

Setä Malmfelt kohotti lasinsa juhlallisen näköisenä:

"Hyvät herrat! Vaimollani ja minulla on kunnia lähimmille ystävillemme ilmoittaa iloisen perhetapahtuman, tyttäreemme Signen ja tohtori Viktor Pohjamon kihlauksen. — Nuorten malja!"

Salaman isku selkeältä taivaalta! — Asia oli vieraille täysi yllätys. — Pian lasit kilisivät, ja onnittelusta ei tahtonut tulla loppuakaan.

Vähän myöhemmin herra Wallenberg hymyillen lausui minulle ilonsa siitä, että henkilö, joka maalaisasioissa oli tehnyt hänestä pietin, nyt itse oli liittynyt heidän, maalaisten likeisimpään piiriin. "Te olette sentään, tohtori, näinä päivinä tutkinut maalaishenkeä koskevia seikkoja paljon syvemmältä ja käytännöllisemmältä kannalta, kuin minä, vanha miesparka!"

* * * * *

Olimme häämatkalla, Norjan tuntureilla, nuori vaimoni ja minä. Postissa sain ristisidelähetyksenä Wallenbergin uuden kirjan. Tarmokkaalla käsialallaan hän oli kirjoittanut kansilehdelle nimeni sekä omistuksen, "muistoksi maahengen salaisuuden paljastamisesta". Selaillessani kirjaa, huomasin, että Wallenbergin jatkuvat kokeet ja toimenpiteet olivat toteuttaneet hänen parhaita toiveitaan.

Vaimonikin tuli siihen ja vaati nyt minua kirjoittamaan, kuinka silloin kävi, kun otin selkoa Wallenbergin "maahengestä", ja kun Lankinsuon riita loppui, ja kaikesta muusta, "sillä vaikka se on tosi, niin se on kuin ihmeellinen romaani!"

Sota riehui Euroopassa. Meillä oli täällä tunturilla oma maailmamme.

Wallenbergin kirjan ilmestyttyä, en ollut estetty täyttämästä vaimoni pyyntöä. —
Ja häämatkalla! — voisinko kieltää häneltä mitään? —

Kirjoitellessani nyt vihkoni viimeistä sivua, Signe kurkistaa olkani ylitse ja käskee minun kirjoittaa, että se oli Wallenbergin "maahenki", joka sai minut kiintymään maaelämään, johon hän itse on kovin ihastunut. Hän tahtoo aina asua maalla, vaikka hän kyllä lupaa professorin lukukausien aikana olla hänen kanssansa Helsingissä.

End of Project Gutenberg's Maahengen salaisuus, by Valter Henrik Juvelius

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK MAAHENGEN
SALAIUUUS ***

***** This file should be named 16668-8.txt or 16668-8.zip ***** This and all
associated files of various formats will be found in:
<http://www.gutenberg.org/1/6/6/6/16668/>

Produced by Matti Järvinen, Tuija Lindholm and Distributed Proofreaders
Europe.

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be
renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a
United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy
and distribute it in the United States without permission and without paying
copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of
this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic
works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark.
Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge
for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge
anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You
may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works,
reports, performances and research. They may be modified and printed and

given away—you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

***** START: FULL LICENSE *****

**THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU
DISTRIBUTE OR USE THIS WORK**

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.net/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with

permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.net), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project

Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the

exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pgla.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3)

educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaf.org>

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gbnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not

met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit:
<http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.net>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.